

Θ'.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ
 ΤΟΥ ΕΝ ΒΕΝΕΤΙΑ, ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ
 ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
 ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1974

Τὰ ἔκτακτα γεγονότα καὶ αἱ ἀλλεπάλληλοι καὶ ραγδαῖαι πολιτικά καὶ πολι-
 τειακά ἐξελίξεις ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ 1974 δὲν ἐπέτρεψαν, ὡς ἦτο φυσικόν, οὐδὲ
 κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὴν ἐπίλυσιν τῶν ἐπὶ ὀκταετίαν ἐκκρεμούντων βασικῶν ζητη-
 μάτων τοῦ Ἰνστιτούτου. Ἀλλὰ καὶ δὲν ἠμπόδισαν τὴν συνέχισιν καὶ προώθησιν
 τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου τοῦ Ἰδρύματος εἰς πάντας τοὺς ποικίλους τομεῖς τῆς
 δραστηριότητος αὐτοῦ. Τῶν πεπραγμένων τούτων τοῦ Ἰδρύματος κατὰ τὸ 1974,
 ὄγδοον ἔτος τῆς θητείας μου ὡς διευθυντοῦ αὐτοῦ, παρέχω ἔκθεσιν κατωτέρω
 κατὰ τὸν καθιερωμένον ἤδη τύπον*.

Α'. ΕΡΓΑ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ

Ἡ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ εἰδικώτερον ἐν Βενετίᾳ κατάστασις εἰς τὸν τομέα τῆς
 ἀνοικοδομήσεως ἐπεδεινώθη σοβαρώτατα κατὰ τὸ ἔτος 1974. Ὁ ἀπὸ μακροῦ
 ἀναμενόμενος εἰδικὸς πρὸς ἀνακαίνισιν καὶ διάσωσιν τῆς Βενετίας νόμος, ὅστις
 θὰ ἐχρηματοδοτεῖ μερικῶς καὶ τὰς ἀνακαίνισεις μνημειακῶν κτηρίων, ὡς τὰ ἡμέ-
 τερα, δὲν ἐδημοσιεύθη εἰσέτι, ἕξ αἰτίας δὲ τούτου αἱ ἀρμόδιοι ὑπηρεσίαι οὐδεμίαν
 ἄδειαν ἐπισκευῆς ἢ ἀνακαίνισεως χορηγοῦν εἰς οὐδένα. Κατ' ἀνάγκην λοιπὸν
 διεκόπησαν — ἃς ἐλπίζωμεν προσωρινῶς — τὰ ἀρξάμενα εἰς μεγάλην κλίμακα
 ἔργα ριζικῆς ἀνακαίνισεως καὶ ἀξιοποιήσεως τῶν ἐν Βενετίᾳ ἀκινήτων τοῦ Ἰνστι-
 τούτου, τῶν ὁποίων ἀνέλαβε τὴν χρηματοδότησιν τὸ Ὑπουργεῖον Πολιτισμοῦ καὶ
 Ἐπιστημῶν. Ὁ ἀρμόδιος ἐπιθεωρητὴς Δημοσίων Ἔργων κ. Δ. Πατρικίος, ἐλθὼν
 κατὰ μῆνα Φεβρουάριον, πρὸς ἔλεγχον τῆς κανονικῆς ἐκτελέσεως καὶ παραλαβὴν
 τῶν μέχρι τοῦδε ἐκτελεσθέντων ἔργων, τὰ ὁποῖα, ὡς ἀνέφερον ἐν τῇ σχετικῇ
 ἀπὸ 18 Φεβρουαρίου 1974 ἐκθέσει του, εὔρεν ὅτι ἐξετελέσθησαν κατὰ «λίαν ἐπι-
 τυχῆ καὶ ὑποδειγματικὸν τρόπον», συνεσκέφθη μετ' ἐμοῦ καὶ μετὰ τοῦ κ. Προ-
 ξένου τῆς Ἑλλάδος, ὡς μελῶν τῆς ἐπὶ τούτῳ Ἐπιτροπῆς, περὶ τῶν ὑπολοίπων

* Τὰς προηγουμένης ἐκθέσεις μου βλ. εἰς τὰ «Θησαυρίσματα», τόμ. 4 (1967), σ. 225 - 241 (ἔτ. 1966/1967), τόμ. 5 (1968), σ. 255 - 287 (ἔτ. 1968), τόμ. 6 (1969), σ. 301 - 325 (ἔτ. 1969), τόμ. 7 (1970), σ. 289 - 317 (ἔτ. 1970), τόμ. 8 (1971), σ. 295 - 318 (ἔτ. 1971), τόμ. 9 (1972), σ. 316 - 340 (ἔτ. 1972) καὶ τόμ. 10 (1973), σ. 381 - 409 (ἔτ. 1973).

ἔργων τὰ ὁποῖα συμφέρει καὶ ἐνδείκνυται νὰ ἐκτελεσθοῦν εἰς τὸ ἀμέσως προσεχὲς μέλλον. Ἐν ἀναμονῇ πάντοτε τῆς χορηγήσεως τῆς ἀδείας πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῶν, προωθοῦμεν τὴν ἐκπόνησιν τῶν ἀναγκαίων τεχνικῶν μελετῶν.

Ἐκ τῶν συνήθων ἐργασιῶν συντηρήσεως καὶ ἐπισκευῆς, ὄχι μόνον ἕνεκα τῶν ὡς ἄνω περιορισμῶν, ἀλλὰ καὶ ἑλλείψει πιστώσεων ἐκ τοῦ τακτικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου, ἠδυνήθημεν νὰ πραγματοποιήσωμεν μόνον τέσσαρας ἐπείγουσας φύσεως καὶ ἀπολύτως ἀναγκαίας ἐργασίας, ἦτοι : α) τῶν ἐν αὐλῇ τοῦ Campo dei Greci καθαρισμὸν τῶν ἀγωγῶν τοῦ ὑπογείου δικτύου πρὸς ἐκροὴν τῶν ὀμβρίων ὑδάτων, τὰ ὁποῖα μὲ τὴν ἀπόφραξιν αὐτῶν ἐλίμναζον μέχρι τοῦδε· β) τὴν ἀφαίρεσιν ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ κωδωνοστασίου τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τῆς μεγάλης σιδηρᾶς βάσεως στηρίξεως τῶν δύο κωδῶνων, ἦτις, ἐκ τοῦ χρόνου καὶ τῆς σκωρίας φθαρεῖσα, ἐκινδύνευε νὰ κατακρημνισθῇ καὶ ἦτις ἔχει ἀνάγκην ἐπισκευῆς· γ) τὴν ἐπανακατασκευὴν διὰ μαρμάρου τοῦ ἰσογείου δαπέδου τοῦ ἐν Castello 3417 καταστήματος, τὸ ὁποῖον δάπεδον κατεστράφη ἐξ αἰφνιδίας πλημμύρας τῶν ὑπογείων ἀγωγῶν· καὶ δ) τὴν διὰ καινουργῶν ἀντικατάστασιν τῶν καταστραφεισῶν ὑδρορροῶν τοῦ ἐν Castello 3419 ἀκινήτου. Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ προβῶμεν καὶ εἰς ἄλλας ἐπείγουσας καὶ ἀναγκαίας ἐπισκευὰς ἐν τῷ Campo dei Greci, ὡς π.χ. τῶν ὑδρορροῶν καὶ τοῦ τρούλλου τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, τὴν κατασκευὴν νέων παραθυροφύλλων αὐτοῦ καὶ ἰδίως τὴν ἐπισκευὴν καὶ βαφὴν τῶν παλαιῶν περιτέχνων σιδηρῶν κιγκλιδωμάτων τῶν περικλειουσῶν τὸ Campo dei Greci μεγάλων θυρῶν. Ἐπειδὴ ὅμως, ἕνεκα τοῦ μνημειακοῦ χαρακτῆρος τῶν ἡμετέρων κτηρίων, ὑπάρχει ἐλπίς νὰ ἐκτελεσθοῦν αἱ ἐπισκευαὶ αὗται ἐν μέρει διὰ κονδυλίων τοῦ περὶ ἀνακαινίσεως τῆς Βενετίας νόμου, ἀπεφασίσασμεν ν' ἀναμείνωμεν ἐπ' ὀλίγον ἀκόμη τὴν ἔναρξιν τῆς ἐφαρμογῆς του. Ἐν αὕτῃ βραδύνῃ εἰσέτι, θὰ καταστῇ ἀναγκαῖον νὰ ἐκτελέσωμεν καὶ τὰ ἔργα ταῦτα, πρὸς πρόληψιν μεγαλυτέρων φθορῶν, ἰδίως δαπάναις.

Β'. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ

Παρὰ τὴν κατὰ τὸ 1974 γενικὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἀναταραχὴν καὶ τὰς ἐν Ἑλλάδι βαρυσημάντους διαδοχικὰς μεταβολὰς, τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον τοῦ Ἰνστιτούτου συνεχίσθη ἀδιάπτωτον. Κατωτέρω προβαίνομεν εἰς τὸν ἀπολογισμὸν αὐτοῦ κατὰ τομεῖς.

1) ΕΡΕΥΝΗΤΑΙ

Ὅκτῳ ἐν συνόλῳ ὑποτρόφους ἐρευνητάς, ἦτοι περισσοτέρους παντὸς προηγουμένου ἔτους, ἐφιλοξένησε τὸ Ἰνστιτούτον κατὰ τὸ 1974. Οὗτοι ἦσαν πρῶτον αἱ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1972 παλαιαὶ ὑπότροφοι, ἦτοι α) ἡ κα^α Ἀρτεμὶς Ξανθοπούλου -

Κυριακοῦ, β) ἡ Δίς Μαριάννα Κολυβά καὶ γ) ἡ Δίς Λυδία Τρύφωνα, τῶν ὁποίων ἡ παραταθεῖσα πέρυσιν ὑποτροφία ἔληξεν ἐφέτος· δεύτερον οἱ περυσιοὶ ὑπότροφοι, ἦτοι δ) ὁ κ. Ἀγαμέμνων Τσελίκας, ε) ἡ Δίς Μαρία Κωνσταντουδάκη καὶ ς) ἡ Δίς Μαρία Καζανάκη, τῶν ὁποίων ἡ ὑποτροφία παρετάθη τῇ προτάσει μου ἐπὶ ἓν εἰσέτι ἔτος· καὶ τρίτον αἱ δύο νέαι ὑπότροφοι, αἱ ἐπιτυχοῦσαι κατὰ τὸν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν διεξαχθέντα τὸν παρελθόντα Ἰούλιον διαγωνισμόν, ἦτοι ζ) ἡ Δίς Χρυσάνθη Παναγιωτοπούλου, ἀριστοῦχος πτυχιούχος τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ Νεοελληνικοῦ Τμήματος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ η) ἡ Δίς Εὐτυχία Λιάτα, πτυχιούχος τοῦ αὐτοῦ Τμήματος, αἵτινες ἀφίχθησαν τὴν 16 Σεπτεμβρίου. Καὶ αἱ μὲν τρεῖς παλαιότεραι ὑπότροφοι (α - γ) συνεπλήρωσαν τὰς ἐρεῦνας των καὶ ἀπῆλθον μετὰ τὴν λήξιν τῆς θητείας των, οἱ τρεῖς περυσιοὶ ὑπότροφοι (δ - ς) συνέχισαν καὶ κατὰ τὸ 1974 τὰς ὑπ' αὐτῶν ἀναληφθείσας ἐργασίας, αἱ δὲ δύο νέαι ὑπότροφοι (ζ - η) προσηρμύσθησαν ἤδη εἰς τὰς συνθήκας τῆς ἐνταῦθα ἐπιστημονικῆς ἐργασίας καὶ ἐπέλεξαν, κατόπιν συνεννοήσεως μετ' ἐμοῦ, τὰ θέματα τῶν διδακτορικῶν των διατριβῶν, ἀνέλαβον δὲ καὶ ἄλλας μικροτέρας ἐργασίας. Εἰδικώτερον :

α) Ἡ κα Ἀρτεμῖς Ξανθοπούλου - Κυριακοῦ, ἥτις ἀπεχώρησε τοῦ Ἰνστιτούτου τὴν 5 Μαΐου, δύο μῆνας πρὸ τῆς λήξεως τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς ὑποτροφίας της, ἐφρόντισεν ὅμως νὰ ἐπανέλθῃ καὶ ἐργασθῇ ἐν Βενετίᾳ ἀπὸ 7 Σεπτεμβρίου μέχρι 10 Ὀκτωβρίου, φιλοξενουμένη ἐκ νέου ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ, ἠδυνήθη ν' ἀποπερατώσῃ τὴν συλλογὴν τοῦ ὕλικου, λαβοῦσα καὶ παρὰ τοῦ Ἰνστιτούτου ἱκανὸν ἀριθμὸν φωτοαντιγράφων, πρὸς ἐκπόνησιν τῆς διδακτορικῆς της διατριβῆς περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος ἀπὸ 1797 μέχρι 1866. Τὸ ὕλικόν τοῦτο ἤρχισεν ἤδη νὰ ἐπεξεργάζεται καὶ συνέταξεν ἐξ αὐτοῦ ὠρισμένα κεφάλαια. Τὰ δὲ νέα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα συνέλεξεν ἐφέτος προέρχονται κυρίως ἐξ ἐγγράφων τοῦ Νέου Ἀρχείου τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος, καὶ δὴ ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν φακέλων τῶν σχετικῶν μὲ τὸ νοσοκομεῖον Φλαγγίνη - Πίκεριγκ (filze αριθ. 1 - 7 della Cancelleria greca, filze affittanze de stabili), ἐκ τῆς σειρᾶς ἐγγράφων καὶ καταστάσεων σχετιζομένων πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς Ἀδελφότητος διανομὴν χρηματικῶν βοηθημάτων εἰς πτωχὰ μέλη αὐτῆς, ἐκ τῶν φακέλων ὑπ' ἀριθ. 157 - 161, περιεχόντων πρακτικὰ συνεδριῶν τῆς Ἀδελφότητος, ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν registri τῆς Σχολῆς Φλαγγίνη καὶ τέλος ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν δεμάτων μὲ ἔγγραφα καὶ ἀποδείξεις, ἀφορώσας εἰς τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν τῶν κατὰ καιροὺς προέδρων τῆς Ἀδελφότητος ἀπὸ τοῦ 1836 μέχρι καὶ τοῦ 1866. Ἡ κα Ξανθοπούλου - Κυριακοῦ εἰργάσθη παραλλήλως καὶ εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Μουσείου

Correr, ἔνθα ἐνετόπισεν ἔγγραφα τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας σχέσιν ἔχοντα μετὴν ὑπ' αὐτῆς παρακολούθησιν τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας, ἰδίᾳ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως (φάκελοι *Governo austriaco, Polizia*, τόμοι 1 - 11). Ἐκ τοῦ συλλεγέντος ὕλικοῦ τούτου συνέθεσεν εἰδικὸν κεφάλαιον τῆς διατριβῆς τῆς ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἀνάμειξιν τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας εἰς τὰ πολιτικὰ γεγονότα τὰ διαδραματισθέντα εἰς τὴν ἰταλικὴν καὶ τὴν ἑλληνικὴν Χερσόνησον ἀπὸ 1796 μέχρι 1866. Ἡ κα Ξανθοπούλου - Κυριακοῦ ἐλπίζει ὅτι ταχέως θὰ δυνηθῆ ν' ἀποπερατώσῃ τὴν σύνταξιν τῆς διατριβῆς τῆς καὶ νὰ ὑποβάλλῃ αὐτὴν εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, παρ' ἧ καὶ ὑπηρετεῖ ὡς ἐπιμελήτρια, πρὸς ἔγκρισιν.

β) Ἡ Δις Μαριάννα Κολυβά, ἐπειδὴ ἐκρίθη σκόπιμον ὅπως τὸ περὶ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου Ζακύνθου θέμα τῆς διατριβῆς τῆς ἐπεκταθῆ χρονικῶς καὶ περαιτέρω, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 1479 μέχρι τοῦ «Ρεμπελιοῦ τῶν Ποπολάρων» (1628/34), ἐδέησεν ὅπως ζητήσῃ νὰ λάβῃ κατ' ἐξάφρῃσιν καὶ νέαν τετράμηνον παράτασιν τῆς ὑποτροφίας τῆς. Τοιοῦτοτρόπως εἰργάσθη ἐφέτος ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου μέχρι 30 Ἰουνίου καὶ ἀκολούθως (μετὰ μικρὰν διακοπὴν) ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου μέχρι 31 Δεκεμβρίου. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ Δις Κολυβά διεξῆλθε συστηματικῶς εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας πολλὰς νέας ἀρχεῖακὰς σειρὰς καὶ συνέλεξεν ἐξ αὐτῶν ὕλικὸν διὰ τὴν ἐργασίαν τῆς. Αἱ σημαντικώτεραι τῶν σειρῶν τούτων εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: *Senato, Sindici e Inquisitori in Terra Ferma e in Levante* (1608 - 1632).— *Senato, Provveditori Terra e Mar, Lettere* (1534 - 1632).— *Senato, Sindici e Inquisitori nelle tre isole* (1620 - 1632).— *Senato, Secreta III, Dispacci Rettori Zante* (1602 - 1632).— *Senato, Secreta III, Ordini della Cancelleria di Zante*.— *Consiglio dei X, Archivio dei Capi, Lettere di Rettori, Capitano General da Mar e Provveditor General in Levante*.— *Collegio, Secreta V, Relazioni, Sindici e Inquisitori di Levante καὶ Relazioni, Provveditor General da Mar*. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σειρῶν ἠντλήθη σημαντικὸν ὕλικὸν περὶ τοῦ διοικητικοῦ συστήματος τῆς Ζακύνθου καὶ τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως αὐτῆς. Ἐκ δὲ τῆς σειρᾶς τῶν *Cinque Savii alla Mercanzia* (seconda serie καὶ nuova serie) καὶ ἐκ τῆς σειρᾶς *Avogaria di Comun, Miscellanea penal* συνελέγη ὕλικὸν ἀναφερόμενον εἰς τὰς ἐμπορικὰς καὶ οἰκονομικὰς δραστηριότητας τῶν κατοίκων τῆς νήσου ταύτης. Ἐξ ἄλλου διεξῆλθε τὰς ἀρχεῖακὰς σειρὰς *Materie miste notabili, Consultori in Jure, Conservatori ed esecutori alle leggi, Santo Ufficio, Governatori delle entrate pubbliche κ. ἄ.*, ἐξ ὧν ἠδυνήθη νὰ συμπληρώσῃ κενὰ καὶ νὰ διακρι-

βώση ἐπὶ μέρους ζητήματα τῆς ἐργασίας της. Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὰς εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας ἐρεῦνας της ταύτας ἀνεῦρεν, εἰς τὴν σειρὰν Collegio, Relazioni Sindici e Inquisitori, καὶ λίαν ἐνδιαφέρουσαν ἀπογραφὴν τῶν ναῶν Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας γενομένην κατὰ διαταγὴν τοῦ Συνδίκου Gio. Capello κατὰ τὰ ἔτη 1637 - 1639, τὴν ὁποίαν προτίθεται νὰ δημοσιεύσῃ.

Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ Μαρκιανῇ Βιβλιοθήκῃ ἐργασθεῖσα ἡ Δίς Κολυβᾶ ἀνεῦρεν ἐπίσης ἐνδιαφέρον ὕλικόν, ἰδίως εἰς τοὺς ἰταλικοὺς χειρογράφους κώδικας τῆς σειρᾶς VI ἀριθ. 19 (6087) : Chr. Buondelmonti, Isolario καὶ 72 (5895) : Fr. de Lazzari, Viaggi καὶ τῆς σειρᾶς VII, ἀριθ. 81 (7304), 82 (7767), 332 (7777), 801 (7152) καὶ 1214 (8366). Τέλος, εἰς τὸ Μουσεῖον Correr ἐμελέτησε τοὺς ἀκολουθούτους κώδικας, ἐξ ὧν συνεκέντρωσε στοιχεῖα διὰ τὴν πρώτην ἐγκατάστασιν τῶν ἀποίκων εἰς τὴν Ζάκυνθον, εὐθὺς ὡς περιῆλθεν αὕτη εἰς τοὺς Βενετούς : Provenienze diverse, ἀριθ. 371, 396, 581, 816, 836, 2380, 2580, Cicogna ἀριθ. 2509, 3466, 3558 καὶ cod. malv. ἀριθ. 87, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀνεῦρεν ἐν ἀντιγράφῳ τὰς ἐκθέσεις τοῦ Προβλεπτοῦ Ζακύνθου Paolo Contarini (1570 - 1572). Ἡ ἐν τῷ Μουσεῖῳ Correr ἔρευνα ἔχει εἰσέτι ἀνάγκην συμπληρώσεως.

Τὸ ἐκ τῶν ὑπερδιετῶν ἐρευνῶν τῆς Δίδος Κολυβᾶ συγκομισθὲν ὕλικόν ὑπερέβη κατὰ πολὺ τὰς προσδοκίας της καί, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἡ πρὸς συλλογὴν του ἐργασία ἀνέκοπεν αἰσθητῶς τὸ ἔργον τῆς συντάξεως τῆς διατριβῆς της. Παρὰ ταῦτα, ἠδυνήθη νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν σύνταξιν μερικῶν εἰσέτι κεφαλαίων ταύτης καὶ ἐλπίζει ὅτι, ἐπανερχομένη εἰς Ἀθήνας, θὰ δυνηθῇ νὰ ὀλοκληρώσῃ ταχέως τὴν ἐργασίαν της. Ἐξ ἄλλου δὲν παρέλειψε νὰ παρακολουθήσῃ τὰ μαθήματα τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας λειτουργούσης Σχολῆς Παλαιογραφίας, Ἀρχειονομίας καὶ Διπλωματικῆς, ὑποστᾶσα δὲ κατὰ Σεπτέμβριον τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις, ἔλαβεν ἐκ τῶν πρώτων τὸ ὑπὸ τῆς Σχολῆς ταύτης ἀπονεμόμενον πτυχίον. Ἡ διεύθυνσις τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας, ἐκτιμῶσα τὴν ἐπίδοσιν αὐτῆς, τῆς ἀνέθεσε τὴν ταξινόμησιν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Ἰταλίδος ἀρχειονόμου κας G. Colasanti, τοῦ ἀρχείου τῶν Provveditori sopra la fabbrica di Rialto καὶ τὴν σύνταξιν καταλόγου αὐτοῦ μετ' εἰσαγωγικοῦ σημειώματος.

γ) Ἡ Δίς Λυδία Τρύφωνα εἰργάσθη ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ μέχρι τῆς 29 Ἰουλίου, ὅτε, λήξαντος καὶ τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς ὑποτροφίας της, ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας. Κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐπτάμηνον τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐργασίας της συνεπλήρωσε τὴν συλλογὴν ἀνεκδότου ὕλικου πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς της ὑπὸ τὸν τίτλον *ἌΟ θεσμός τοῦ Γενικοῦ Προνοητοῦ εἰς τὴν βενετο-*

κρατουμένην Κρήτην (1569 - 1669)». Τὸ ὕλικόν τοῦτο συνέλεξε πρωτίστως μὲν ἐκ τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας, ἐπικουρικῶς δὲ ἐκ τῶν εἰς τὴν Μαρκιανὴν Βιβλιοθήκην, τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Μουσείου Correr καὶ τὴν Βιβλιοθήκην Querini Stampalia ἀποκειμένων κωδίκων. Εἰδικώτερον ἐμελέτησεν :

1) Εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας τὰ ἔγγραφα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν χρονικὴν περίοδον 1569 - 1669 τῶν σειρῶν Senato - Deliberazioni Mar, Senato - Rettori (ἡ σειρά αὕτη ἀρχεῖται ἀπὸ τοῦ 1630), Serenissima Signoria, Maggior Consiglio - Deliberazioni, Maggior Consiglio - Leggi, Collegio - Lettere segrete, Consiglio dei Dieci - Parti segrete, Duca di Candia - Processi di Provveditori, Capitani Generali etc., Duca di Candia - Officiali. Ἐπίσης τὰ τῶν συλλογῶν Secreta - Materie miste notabili καὶ Miscellanea codici, ὡς καὶ τὰ τοῦ ἰδιωτικοῦ ἀρχείου Correr.

2) Εἰς τὴν Μαρκιανὴν Βιβλιοθήκην τοὺς ἰταλικούς κώδικας ὑπ' ἀριθ. 3 (599), 75 (8303), 137 (6143), 154 (5800), 236 (5975), 340 (3750), 350 (5752), ἀνήκοντας εἰς τὴν σειρὰν VI (Scotia e Geografia) καὶ τοὺς ὑπ' ἀριθ. 101 (8382), 198 (8383), 211 (7468), 214 (8163), 304 (8383), 310 (8190), 336 (8662), 363 (7873), 371 (7526), 525 (7497), 569 (7946), 631A (7476), 648 (8067), 657 (7481), 887 (9009), 889 (7798), 914 (8592), 918 (8392), 1092 (8532), 1188 (9571), 1190 (8880), 1523 (8682), 1563 (7596), 1625 (7644), 1644 (8829), 1908 (9045), 2462 (10306), ἀνήκοντας εἰς τὴν σειρὰν VII (Storia).

3) Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Μουσείου Correr τοὺς κώδικας ὑπ' ἀριθ. 1070, 1089, 1354, 1767, 1768, 2038, 2058, 2268, 2290, 2533, 2534, 2712, 2854, 2855, 2859, 3053, 3109, 3156, 3177, 3536, 3558, 3662, ἀνήκοντας εἰς τὴν συλλογὴν Cicogna, τοὺς ὑπ' ἀριθ. 34, 304, 340, 380, 412, 568, 573, ἀνήκοντας εἰς τὴν συλλογὴν Morosini - Grimani καὶ τοὺς ὑπ' ἀριθ. 122, 315, 483, 507, 522, 598, 675, 710, 724, 725, 836, 951, ἀνήκοντας εἰς τὴν συλλογὴν Provenienze diverse.

4) Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Ἰδρύματος Querini Stampalia τοὺς κώδικας ὑπ' ἀριθ. LXXVI, CXC N° 7 καὶ 9, CCXLVII N° 9 καὶ DLXXII N° 5, ἀνήκοντας εἰς τὴν σειρὰν IV.

Παραλλήλως ἡ Δις Τρύφωνα συνεκέντρωσε καὶ τὴν ὑπάρχουσαν συναφῆ ἑλληνικὴν καὶ ξένην βιβλιογραφίαν πρὸς συμπλήρωσιν καὶ διαφώτισιν τοῦ συλλεγέντος ἀρχεακοῦ ὕλικοῦ. Τὸ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐκπονηθὲν γενικὸν διάγραμμα τῆς διατριβῆς τῆς ἀποτελεῖται ἐκ δύο μερῶν, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς μὲν τὸ πρῶτον ἐξετάζεται ὁ ἐν γένει θεσμὸς τοῦ εἰς Κρήτην Γενικοῦ Προνοητοῦ, εἰς δὲ τὸ δεύτερον τὸ ἔργον ἐνὸς ἐκάστου ἐκ τῶν Γενικῶν Προνοητῶν. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ

διαγράμματος τούτου προβαίνει νῦν διαδοχικῶς εἰς τὴν σύνταξιν τῶν ἐπὶ μέρους κεφαλαίων

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς διδακτορικῆς τῆς διατριβῆς, ἡ Δις Τρύφωνα κατὰ τὴν ἐν Βενετία διαμονὴν τῆς συνεκέντρωσε καὶ πληροφορίας λίαν ἐνδιαφερούσας διὰ τὰς συνωμοτικὰς κινήσεις Κρητῶν εἰς βάρος τῆς Βενετίας καὶ ὑπὲρ τῆς Ἰσπανίας κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῖσι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Συνεκέντρωσεν ἐπίσης ἄφθονα ἀνέκδοτα βιογραφικὰ στοιχεῖα περὶ τῶν μελῶν τῶν οἰκογενειῶν Μόρμορη καὶ Εὐδαιμονογιάννη, τὰ ὅποια ἔδρασαν κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΓ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Τέλος, σημαντικαὶ εἶναι καὶ αἱ ὑπ' αὐτῆς συλλεγεῖσαι εἰδήσεις περὶ τῆς διοικήσεως τῶν νήσων Τήνου καὶ Κυθήρων κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Πάσας τὰς ἀνωτέρω πληροφορίας προτίθεται νὰ ἐπεξεργασθῇ καὶ παρουσιάσῃ εἰς προσεχεῖς ἐργασίας τῆς.

Ἀπὸ τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου 1973 μέχρι τῆς ἀναχωρήσεώς τῆς ἡ Δις Τρύφωνα παρηκολούθησε τὰ μαθήματα καὶ τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας Σχολῆς Παλαιογραφίας, Ἀρχαιονομίας καὶ Διπλωματικῆς, ἔνεκα ὅμως τῆς ἀπροόπτου ἀναβολῆς τῶν ἀπολυτηρίων ἐξετάσεων διὰ τὸ φθινόπωρον, δὲν ἠδυνήθη νὰ προσέλθῃ εἰς αὐτὰς ἐφέτος.

δ) Ὁ κ. Ἀγαμέμνων Τσελίκας ἔκρινε σκόπιμον, κατοπιν συνεννοήσεως μετ' ἐμοῦ, νὰ περιορίσῃ τὸ θέμα τῆς περὶ τῶν ἐν Βενετία δρασάντων Ἑλλήνων κωδικογράφων διδακτορικῆς διατριβῆς του εἰς τὴν χρονικὴν περίοδον ἀπὸ 1438 μέχρι 1520. Συνεχίζων τὴν συλλογὴν τοῦ ἀπαραιτήτου διὰ τὴν σύνταξιν αὐτῆς ὕλικου, ἐπεράτωσε πρῶτον τὴν ἔρευναν τῆς εἰς τὸ Archivio Storico Patriarcale ἀποκειμένης σειρᾶς Actorum et Mandatorum. Εἰργάσθη ἀκολούθως εἰς τὴν Μαρκιανὴν Βιβλιοθήκην καὶ ἐξήτασεν ἀπὸ παλαιογραφικῆς πλευρᾶς πάντας τοὺς ἄνευ μνείας ἀντιγραφῆς χειρογράφους κώδικας αὐτῆς τοῦ ΙΕ' καὶ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος πρὸς ἐξακριβώσιν ἐνδεχομένως τοῦ γραφῆς ἐκάστου καὶ ἠδυνήθη τοιουτοτρόπως ν' ἀποδώσῃ 15 ἐξ αὐτῶν εἰς γνωστοὺς κωδικογράφους. Πρὸς διευκόλυνσιν τῶν τοιούτων ταυτισμῶν ἐμελέτησε μέγα μέρος τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ θέμα του μελετῶν, τόσον τῶν γενικωτέρου παλαιογραφικοῦ καὶ ἱστορικοῦ περιεχομένου, ὅσον καὶ τῶν εἰδικῶς ἀναφερομένων εἰς χειρόγραφα ἐκτὸς Βενετίας. Ἐν συνεχείᾳ εἰργάσθη καὶ εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας καὶ ἠρεύνησε τὰς ἀκολούθους σειρὰς ὡς πρὸς τὴν ἐνδιαφέρουσαν αὐτὸν χρονικὴν περίοδον : Riformatori dello Studio di Padova, Procuratori di S. Marco, Consultori in jure, Notai della Cancelleria Inferiore (ἐξήτασε καὶ τὰ *atti ἄλλων* τινῶν νοταρίων ἐκτὸς τῆς σειρᾶς ταύτης, ἐξαιρέσει τῶν διαθηκῶν), Avogaria di Comun,

Consiglio dei Dieci (Carte di Benedetto Soranzo), Materie ecclesiastiche (SS. Giovanni e Paolo di Venezia), Archivi privati (Tiepolo), Miscellanea (Soranzo) και Atti diversi manoscritti. Ἦδη δὲ ἤρchiσε τὴν ἔρευναν καὶ τῶν καταστίχων τῶν νοταρίων τῆς Κρήτης μέχρι τοῦ ἔτους 1500. Εἰργάσθη, τέλος, ἐπὶ μικρὸν καὶ εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Scuola Grande di S. Marco καὶ τῆς ἐνορίας τοῦ S. Martino. Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τῆς Βενετίας μετέβη καὶ ἐξήτασεν ἑλληνικὰ χειρόγραφα εἰς τὴν βιβλιοθήκην Classence τῆς Ραβέννας καὶ εἰς τὰς βιβλιοθήκας Comunale (ἢ dell' Archiginnasio) καὶ Universitaria τῆς Βολωνίας, ὡς καὶ εἰς τὴν βιβλιοθήκην Estense τῆς Modena. Κατὰ μῆνα δὲ Ὀκτώβριον μετέβη εἰς Παρισίους καὶ παρηκολούθησε τὰς ἐργασίας τοῦ Διεθνoῦς Συνεδρίου Ἑλληνικῆς Παλαιογραφίας (Colloque international de paléographie grecque), πρὸς τὰ θέματα τοῦ ὁποίου σχετίζεται ἀμεσώτατα τὸ ἀντικείμενον τῆς διατριβῆς του. Ὁ κ. Τσελίκας ἐλπίζει νὰ προχωρήσῃ ταχέως εἰς τὴν σύνταξιν ταύτης.

Παραλλήλως συνέταξε μικρὰν ἐργασίαν περὶ ἀνεκδότου γράμματος τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ματθαίου (1754), ἣτις δημοσιεύεται εἰς τὸν τόμον 11 (1974) τῶν «Θησαυρισμάτων»¹. Ἐτέραν δὲ ἐργασίαν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ χειρόγραφα τῆς Μονῆς Ἀγίων Πάντων Πατρῶν», συνέταξε καὶ ἀπέστειλε πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις νέον περιοδικὸν «Μέλισσα τῶν Βιβλίων». Τέλος, ὁ κ. Τσελίκας, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς κας Ἀρτ. Ξανθοπούλου-Κυριακοῦ, ἀντικατέστησεν αὐτὴν ὡς προσωρινὸς βιβλιοθηκᾶριος τοῦ Ἰνστιτούτου.

ε) Ἡ Δις Μαρία Κωνσταντουδάκη συνέχισε καὶ ἐφέτος τὴν ἔρευναν πρὸς συλλογὴν τοῦ ὕλικου διὰ τὴν ὑπ' αὐτῆς παρασκευαζομένην διατριβὴν μὲ θέμα τὰς ἰταλικὰς ἐπιδράσεις εἰς τὴν ζωγραφικὴν τοῦ Μιχαὴλ Δαμασκηνoῦ. Ἀπὸ βιβλιογραφικῆς πλευρᾶς ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην καὶ ἐξέτασιν τῶν ἔργων τῶν Ἰταλῶν καλλιτεχνῶν τοῦ ΙΓ' κυρίως αἰῶνος, χαρακτῶν καὶ ζωγράφων. Διεξῆλθε γενικὰ βοηθήματα, εἰδικὰς μονογραφίας ἢ ἐπὶ μέρους μελέτας, διὰ νὰ δυνηθῆ νὰ ἐντοπίσῃ τὰ ἔργα ἐξ ὧν παρέλαβε στοιχεῖα ὁ Κρητὴς ζωγράφος. Ἡ ἐργασία αὕτη ὠδήγησεν ἤδη εἰς ἱκανὰς διαπιστώσεις. Ἀπὸ δὲ πλευρᾶς ἀρχεῖακῆς ἐρεῦνης, διεξῆλθεν εἰς τὰ Κρατικά Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας ἀφ' ἐνὸς τὰ κατὰστικα πάντα τῶν σωζομένων νοταρίων τοῦ Χάνδακος τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀριθμὸν φακέλων ἐκ τοῦ Ἀρχείου τοῦ Δούκα τῆς Κρήτης καὶ εἶχεν οὕτω τὴν τύχην νὰ ἐπισημάνῃ νέα ἄγνωστα ἔγγραφα ἀναφερόμενα εἰς τὸν βίον καὶ τὴν δράσιν τοῦ Μιχαὴλ Δαμασκηνoῦ.

1. Βλ. σ. 164 - 168.

Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐρεῦνης ταύτης ἠδυνήθη παραλλήλως νὰ συμπληρώσῃ τὴν συλλογὴν τῶν ἐγγράφων τῶν ἀναφερομένων εἰς ζωγραφικὰ ἔργα καὶ ἰδίως εἰκόνας εἰς τὸν Χάνδακα κατὰ τοὺς ΙΓ' καὶ ΙΖ' αἰῶνας, συλλογὴν τὴν ὁποῖαν εἶχεν ἐν μέρει καταρτίσει κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Τῇ βοήθειᾳ δὲ τοῦ συγκεντρωθέντος τούτου ὕλικου συντάσσει ἤδη ἐργασίαν, ἣτις μέλλει νὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸν τόμον 12 (1975) τῶν «Θησαυρισμάτων». Ἐπι πλεόν, διαπιστώσασα κατόπιν ἐρεῦνης τὴν σχέσιν ἀνεκδότου εἰκόνας τοῦ Κρητὸς ζωγράφου Γεωργίου Σωτήρχου πρὸς τὴν ἰταλικὴν τέχνην καὶ δὴ τὴν χαλκογραφίαν, παρεσκεύασεν ἤδη μελέτην, ἣτις θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸν τόμον 11 (1974) τῶν «Θησαυρισμάτων»².

Ἐξ ἄλλου ἡ Δίς Κωνσταντουδάκη παρακολουθεῖ τακτικῶς, διὰ δεύτερον κατὰ σειρὰν ἔτος, τὰ μαθήματα περὶ μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας τέχνης εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βενετίας. Παρηκολούθησεν ἐπίσης σειρὰν μαθημάτων περὶ τοῦ βενετικοῦ σχεδίου (Seminario sul disegno veneto) ὀργανωθέντων ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἱστορίας τῆς Τέχνης τοῦ Ἰδρύματος G. Cini καὶ τῆς Scuola di Perfezionamento di Storia dell'Arte τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Παδούης (Ἀπρίλιος - Μαῖος). Τέλος, διὰ νὰ γνωρίσῃ καὶ μελετήσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ ἔργα τέχνης, ἐπεσκέφθη τὰ μουσεῖα, τὰς πινακοθήκας, τὰς συλλογὰς καὶ τὰς ἐκκλησίας τῆς Φλωρεντίας, τῆς Perugia, τῆς Ἀσίζης, τῆς Σιένης, τῆς Πίζης, ὡς καὶ τοῦ Λονδίνου καὶ τοῦ Cambridge. Ἡ Δίς Κωνσταντουδάκη, μὲ τὴν διακρίνουσαν αὐτὴν εὐφυΐαν, κατάρτισιν, εὐσυνειδησίαν καὶ ἐργατικότητα, εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ταχέως θὰ παρουσιάσῃ ἔργον ἀξιόλογον, ὑπερβαῖνον κατὰ πολὺ τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἀρχαίου ἐρευνητοῦ.

ς) Ἡ Δίς Μαρία Καζανάκη, ἣτις εἶχεν ἀφιχθῇ εἰς Βενετίαν μόλις τὸν Νοέμβριον τοῦ 1973 καὶ ἀναλάβει τὴν παρασκευὴν διδακτορικῆς διατριβῆς περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ ζωγράφου τῆς Κρητικῆς Σχολῆς Ἑμμανουὴλ Λαμπάρδου, ἠρεύνησεν εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας τὰ κατάστιχα τῶν νοταρίων τοῦ Χάνδακος τῶν ἐτῶν 1600 - 1669. Ἀνεῦρε δὲ πράγματι ἐν αὐτοῖς ἱκανὰς εἰδήσεις περὶ τοῦ ζωγράφου τούτου καὶ — τὸ σπουδαιότερον καὶ ἀπροσδόκητον — διεπίστωσε τὴν ὑπαρξίν ὁμωνύμου καὶ σχεδὸν συγχρόνου πρὸς αὐτὸν ζωγράφου ἐν Χάνδακι καὶ συνέλεξε στοιχεῖα καὶ περὶ αὐτοῦ, γεγονὸς τὸ ὅποιον, ὡς εἶναι εὐνόητον, θέτει νῦν τὸ πρόβλημα τοῦ Ἑμμανουὴλ Λαμπάρδου ἐπὶ νέας βάσεως. Παραλλήλως συνεκέντρωσε φωτογραφίας τῶν κατὰ τόπους ἔργων του, ὡς καὶ τὴν

2. Βλ. σ. 240 - 250.

υπάρχουσαν βιβλιογραφίαν. Διὰ τὴν δυνηθῆ δὲ τὴν τοποθετήσῃ τὸ θέμα τῆς εἰς τὰ ἀκριβῆ του πλαίσια, ἐμελέτησε συστηματικῶς τὴν ἑλληνικὴν καὶ ξένην βιβλιογραφίαν τὴν ἀφορῶσαν γενικώτερον εἰς τὴν βυζαντινὴν καὶ μεταβυζαντινὴν ζωγραφικὴν καὶ παραλλήλως ἐμελέτησε καὶ τὴν τέχνην τῆς Δύσεως (κυρίως τῶν προδρομῶν τῆς Ἀναγεννήσεως). Ἐπεσκέφθη δὲ πρὸς μελέτην τὰς πινακοθήκας καὶ τὰ μουσεῖα τῆς Φλωρεντίας καὶ τῆς Σιένας, ὡς καὶ τὰ μνημεῖα τῆς Ραβέννας καὶ τῆς Ἀκυλητίας. Ἐπίσης τὸ Λιβόρνον, πρὸς ἐπαλήθευσιν σημαντικῶν εἰδήσεων περὶ τῶν πρώτων εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἐγκατασταθέντων Ἑλλήνων, εὐρεθειῶν ὑπ' αὐτῆς εἰς τὰ βενετικὰ ἀρχεῖα.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀρχειακῶν τῆς ἐρευνῶν συνεκέντρωσε συγχρόνως καὶ ὕλικὸν διὰ τὴν σύνταξιν ἐργασίας περὶ τῶν ζωγράφων τοῦ Χάνδακος ἀπὸ τοῦ 1600 μέχρι τοῦ 1669, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα καὶ κατὰ προέκτασιν τῶν ἐργασιῶν τῶν προηγηθέντων ἐρευνητῶν Cattapan, Κωνσταντουδάκη καὶ Παλιούρα. Τέλος, ἡ Δις Καζανάκη συνεκέντρωσεν ἐκ τῶν αὐτῶν νοταριακῶν καταστίχων ἐνδιαφέροντα ἔγγραφα διὰ τὴν ξυλογλυπτικὴν εἰς τὸν Χάνδακα κατὰ τὴν ἰδίαν περιόδον (1600 - 1669) καὶ παρασκευάζει ἤδη ἐργασίαν μέλλουσαν νὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸν τόμον 11 (1974) τῶν «Θησαυρισμάτων»³.

ζ) Ἡ Δις Χρυσάνθη Παναγιωτοπούλου, ἀφιχθεῖσα εἰς Βενετίαν τὴν 16 Σεπτεμβρίου, ἀνέλαβε, κατόπιν ὑποδείξεώς μου, τὴν παρασκευὴν διδακτορικῆς διατριβῆς μὲ θέμα τὸν βίον καὶ τὴν δράσιν τοῦ ἐν Βενετίᾳ μητροπολίτου Φιλαδελφείας Μελετίου Τυπάλδου (1685 - 1713), τοῦ ὁποίου ἡ ἐνδιαφέρουσα καὶ ἀντιλεγόμενη προσωπικότης, ἰδίᾳ δὲ ἡ ἐπίμαχος θρησκευτικὴ πολιτικὴ καὶ ἡ εἰς τὸν καθολικισμὸν μεταστροφὴ προεκάλεσαν παλαιόθεν πολλὰς συζητήσεις, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἔχουν εἰσέτι γίνεαι ἀντικείμενον βαθυτέρας καὶ ἀντικειμενικῆς μελέτης. Ἡ Δις Παναγιωτοπούλου ἤρχισεν ἀφ' ἐνὸς συλλέγουσα τὴν ὑπάρχουσαν ἑλληνικὴν καὶ ξένην ἐπὶ τοῦ θέματος βιβλιογραφίαν, παραλλήλως δὲ διεξερχομένη τὴν σειρὰν τῶν περὶ τοῦ Μελετίου Τυπάλδου ἐγγράφων τοῦ Παλαιοῦ Ἀρχείου τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος τῶν προσερχομένων ἐκ τῆς γραμματείας αὐτοῦ. Ἦδη ἀπεδελτίωσε καὶ κατέταξε κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τοὺς φακέλους 350 - 354. Ἐξ ἄλλου ἐμελέτησε τρία κατάστιχα τοῦ αὐτοῦ Ἀρχείου ἀκαταλογογράφητα, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Chiesa Greca», συγκροτηθέντα κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα καὶ περιέχοντα συλλογὴν ποικίλων κειμένων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐν Βενετίᾳ ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς ὀρθοδόξους μητροπολίτας αὐτῆς.

3. Βλ. σ. 251 - 283.

Ἐξ' ἄλλου, διεξεληθοῦσα συστηματικῶς τὰ παλαιότερα ταμειακὰ βιβλία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας (registri ἀριθ. 2, 3, 68, 69 καὶ 87), τῶν ἐτῶν 1536 - 1576, ἐσταχυολόγησεν ἐξ αὐτῶν τὰς εἰδήσεις τὰς ἀναφερομένας εἰς Ἑλλήνας ναυτικούς καὶ πλοιοκτητὰς πρὸς παρασκευὴν ἐργασίας, ἣτις θὰ δημοσιευθῆ εἰς τὸν τόμον 11 (1974) τῶν «Θησαυρισμάτων»⁴. Τέλος, ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου παρακολουθοῦσα τὰ μαθήματα τῆς εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας Σχολῆς Παλαιογραφίας, Ἀρχαιονομίας καὶ Διπλωματικῆς. Ἡ Δις Παναγιωτοπούλου, μὲ τὴν ἀρίστην συγκρότησίν της, τὴν ὀξύνουσαν καὶ τὸν ζήλόν της, εἴμεθα βέβαιοι ὅτι θὰ ἀποδώσῃ πολλά.

η) Ἡ Δις Εὐτυχία Λιάτα, ἀφιχθεῖσα ἐπίσης τὴν 16 Σεπτεμβρίου, ἐσκέφθη κατ' ἀρχάς, πρὶν ἢ ἐπιλέξῃ τὸ ὀριστικὸν θέμα τῆς διδακτορικῆς της διατριβῆς, ν' ἀσχοληθῆ μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως Ναυπλίου κατὰ τὴν δευτέραν βενετοκρατίαν (1685 - 1715) καὶ ἐπεχείρησε τὴν καταγραφὴν ἀνεκδότου ὕλικου ἔκ τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας, τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Μουσείου Correr. Διαπιστώσασα ὅμως τὸν μέγαν ὄγκον τοῦ ὕλικου τούτου, προετίμησεν ὡς θέμα τῆς διατριβῆς της τὰ περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ Ἀθηναίου ἐμπόρου καὶ μέλους τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας Γεωργίου Ἀντωνίου Μέλου († 1732), διατηροῦντος ὀγκωδεστάτην καὶ λίαν ἐνδιαφέρουσαν ἐμπορικὴν ἀλληλογραφίαν, ἰδίᾳ μετὰ τῶν περιοχῶν Ναυπλίου καὶ Πατρῶν κατὰ τὰ ἔτη 1698 - 1731, διασωζομένην εἰς τὸ Παλαιὸν Ἀρχεῖον τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας. Ἡ Δις Λιάτα ἤρχισεν ἤδη τὴν κατάταξιν τῆς ἀλληλογραφίας ταύτης, ὡς καὶ τῶν καταστίχων τοῦ Μέλου (143 - 153, 157, 174 καὶ 181 - 183). Μετὰ τὴν κατάταξιν θὰ προβῆ εἰς συστηματικὴν ἀποδελτίωσιν, μελέτην καὶ ἐπεξεργασίαν τοῦ ὕλικου, τοῦ ὁποίου μέρος θὰ παρασκευασθῆ καὶ πρὸς ἔκδοσιν. Παραλλήλως συγκεντροῦται ὑπ' αὐτῆς καὶ ἡ σχετιζομένη πρὸς τὸ ὕλικόν τοῦτο βιβλιογραφία.

Ἐξ ἄλλου ἡ Δις Λιάτα ἠρεύνησεν ἐπιμελῶς τὰ ταμειακὰ βιβλία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας, τῶν ἐτῶν 1536 - 1547 (reg. 68 καὶ 69), ὡς καὶ τὰ τῶν ἐτῶν 1550 - 1576 (reg. 2, 3 καὶ 87) πρὸς συγκέντρωσιν τῶν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἀναγραφόμενων μνειῶν θανάτων Ἑλλήνων ἐν Βενετίᾳ κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα καὶ σύνταξιν μελέτης, ἣτις θὰ δημοσιευθῆ εἰς τὸν τόμον 11 (1974) τῶν «Θησαυρισμάτων»⁵. Τέλος, ἐνεγράφη καὶ ἤρχισε παρακολουθοῦσα τὰ μαθήματα εἰς τὴν Σχολὴν Παλαιογραφίας, Ἀρχαιονομίας καὶ Διπλωματικῆς τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων

4. Βλ. σ. 284 - 352.

5. Βλ. σ. 191 - 239.

τῆς Βενετίας. Ἡ ἄκρα ἐργατικότητα καὶ ἡ ἐπιμέλεια τῆς Δίδος Λιάτα θὰ ὀδηγήσουν, πιστεύομεν, τὰς ἐρεῦνας τῆς εἰς ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα.

2) ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΝΕΝΟΙ, ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΕΠΤΑΙ

Πολυάριθμοι ὑπῆρξαν καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1974 οἱ φιλοξενούμενοι τοῦ Ἰνστιτούτου, ἰδίως οἱ ἕκτακτοι, Ἕλληνες καὶ ξένοι, ὡς καὶ οἱ ἐπισκέπται αὐτοῦ.

Ι. α) Ὁ ἀπὸ 1 Δεκεμβρίου 1973 ἐλθὼν ὡς τακτικὸς φιλοξενούμενος τοῦ Ἰνστιτούτου διὰ δύο μῆνας κ. Ἀθανάσιος Παλιούρας συνέχισε καὶ καθ' ὅλον τὸν μῆνα Ἰανουάριον 1974 τὰς ἐργασίας αὐτοῦ, περὶ ὧν διέλαβον ἤδη εἰς τὴν περυσινήν ἔκθεσίν μου⁶, ἤτοι τὴν συμπλήρωσιν ὀρισμένων κενῶν τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς του καὶ τὴν μελέτην τῶν ψηφιδωτῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἀπεπεράτωσεν ἐπίσης τὴν σύνταξιν συνοπτικοῦ Ὁδηγοῦ τοῦ Μουσείου τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τὸν ὁποῖον παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς πρὸς ἐκτύπωσιν. Ὁ κ. Παλιούρας, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς διμήνου φιλοξενίας του, ἀνεχώρησε τὴν 1 Φεβρουαρίου. Σημειωτέον ὅτι τὴν περὶ τῆς ἐν τῇ Μαρκιανῇ Βιβλιοθήκῃ ἱστορημένης χρονολογίας τοῦ Κρητὸς ζωγράφου Γεωργίου Κλόντζα διδακτορικὴν του διατριβὴν ὑπέβαλεν ἤδη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν πρὸς ἔγκρισιν.

β) Ἡ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος φιλοξενουμένη τοῦ Ἰνστιτούτου Γαλλὶς ἐπιστήμων Δις Brunehilde Imhaus, τῆς ὁποίας ἡ φιλοξενία εἶχε παραταθῆ μέχρι 31 Μαρτίου 1974, ἐξηκολούθησεν ἐργαζομένη ἐν αὐτῷ μέχρι τῆς ἡμερομηνίας ταύτης καὶ ἐπὶ τινὰς εἰσέτι ἑβδομάδας. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἡ Δις Imhaus συνέχισε τὴν συλλογὴν τοῦ ὕλικου πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῆς περὶ τῶν ἐν τῇ πόλει τῆς Βενετίας Ἑλλήνων, ἀπὸ τοῦ 1204 μέχρι τοῦ 1453, διδακτορικῆς τῆς διατριβῆς. Εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας ἠρεύνησε τὰς σειρὰς τῆς Cancellaria Inferiore, ἐξ ὧν ἀπεκόμισε λίαν ἐνδιαφέρον ὕλικόν, καὶ δὴ ἐκτενεῖς καταλόγους ὀνομάτων. ἠρεύνησεν ἐπίσης ὀρισμένας σειρὰς τοῦ ἀρχείου τῆς Curia Patriarcale, τὸ ὁποῖον περιέχει εἰκοσάδα τόμων (registri) με ἐνδιαφέρουσαν ὕλην, παρέχουσαν πληροφορίας καὶ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν Βενετίᾳ Ἑλλήνων. Ἡ Δις Imhaus ἠδυνήθη νὰ προβῇ εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ δευτέρου κεφαλαίου τῆς ἐργασίας τῆς, τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὰς κοινωνικὰς τάξεις καὶ τὰ ἐπαγγέλματα τῶν ἐν Βενετίᾳ Ἑλλήνων, κεφαλαίου ἱκανῶς δυσχεροῦς ἕνεκα τῆς ἀνεπαρκειᾶς τῶν πηγῶν. Ἦδη προχωρεῖ εἰς τὴν σύνταξιν καὶ τῶν ἐπομένων κεφαλαίων τῆς διατρι-

6. Βλ. «Θησαυρίσματα», τόμ. 10 (1973), σ. 391.

βῆς της, τὴν ὁποῖαν ἐλπίζει νὰ καταθέσῃ ταχέως πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τουλούζης. Ἐξ ἄλλου ἢ ἐν λόγῳ φιλοξενουμένη ἀνέλαβε τὴν σύνταξιν μελέτης περὶ τοῦ ἐκπλειστηριασμοῦ τῶν ἱππικῶν φεούδων ἐν Κρήτῃ καὶ ἐτέρας περὶ ἀνεκδότου καταστίχου τῆς νήσου Κύπρου τοῦ 15' αἰῶνος.

γ) Ὁ κ. Παναγιώτης Χριστόπουλος, φιλόλογος, ἐλθὼν ὡς φιλοξενούμενος διὰ δύο μῆνας κατ' ἀπόφασιν τῆς Ἐποπτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἰνστιτούτου, ἠδυνήθη νὰ παραμείνῃ ἕνα μόνον μῆνα, ἀπὸ 13 Φεβρουαρίου μέχρι 12 Μαρτίου, καὶ παρεκάλεσεν ὅπως ἐπιτραπῇ εἰς αὐτὸν νὰ ἔλθῃ βραδύτερον ἰδίαις δαπάναις πρὸς συμπλήρωσιν καὶ τοῦ ἐτέρου μηνός. Παρὰ τὸ μικρὸν διάστημα τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του, ὁ κ. Χριστόπουλος, ἔμπειρος ἤδη εἰς τὰ προβλήματα τῆς ἐρεῦνης, ἐξεμεταλλεύθη λίαν ἐπωφελῶς τὸν χρόνον τοῦτον, διὰ νὰ ἐνημερωθῇ εἰς ποικίλα βιβλιογραφικὰ θέματα ἐνδιαφέροντα τὰς μελέτας του. Ἡ κυρία ὅμως ἐργασία τὴν ὁποῖαν ἐπετέλεσεν ὑπῆρξεν ἡ συστηματικὴ ἔρευνα εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας τῶν σπουδαιοτέρων σειρῶν τῶν ἐγγράφων τῆς βενετικῆς Γερουσίας (Senato Misti, Senato Mar, Senato Terra, Senato Secreta κλπ.) πρὸς συγκέντρωσιν ὑλικοῦ ἀναφερομένου εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς γενετείρας αὐτοῦ πόλεως Ναυπάκτου κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς βενετοκρατίας (1407 - 1499). Ὁ κ. Χριστόπουλος προτίθεται κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ θέματος ἔρευναν καὶ νὰ παρασκευάσῃ εἰδικὴν μονογραφίαν. Ἐξ ἄλλου, μεταβάς εἰς τὴν Ραβένναν, ἠρεύνησεν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Classence τὸ ἀρχεῖον Gamba διὰ τὴν δρᾶσιν προσώπων σχετιζομένων πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

II. Κατὰ τὴν καθιερωθεῖσαν ἤδη συνήθειαν ἐγένοντο κατὰ τὸ 1974 δεκτοὶ ὑφ' ἡμῶν καὶ ξένοι ἐπιστήμονες ἀσχολούμενοι μὲ θέματα ἐμπύπτοντα εἰς τὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ εἰς τοὺς ὁποίους παρέσχομεν διὰ τοῦτο ὀλιγοήμερον φιλοξενίαν μόνον, ἄνευ ἀποζημιώσεώς τινος. Οὗτοι ὑπῆρξαν α) ὁ Ὁλλανδὸς διδάκτωρ τῆς Φιλολογίας κ. Arnold F. Van Gemert, ὑπηρετῶν παρὰ τῇ Ἔδρᾳ τῆς Βυζαντινῆς καὶ Νεοελληνικῆς Γλώσσης καὶ Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Amsterdam, β) ἡ Ἰταλὶς ἀρχαιολόγος (ἐν Πίζῃ) κ^α Doriana Dell'Agata καὶ γ) ὁ Βέλγος φιλόλογος (ἐν Λιέγη) κ. André Deisser.

α) Ὁ κ. A. F. Van Gemert, παραμείνας ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ ἀπὸ 10 - 28 Ἰουνίου, διεξήγαγε συστηματικὰς ἐρεῦνας εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας

ἀποσκοπούσας κυρίως εἰς τὴν συγκέντρωσιν νέων βιογραφικῶν στοιχείων περὶ τοῦ Κρητὸς ποιητοῦ Μαρίνου Φαλιέρου, περὶ τοῦ ὁποίου, ὡς γνωστὸν, ἐδημοσίευσε διδακτορικὴν διατριβὴν ὀλλανδιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ὁ Μαρίνος Φαλιέρος καὶ τὰ δύο ἐρωτικά του ὄνειρα*» (Amsterdam 1973). Ὁ κ. Van Gemert ηὐτύχησε ν' ἀνεύρη ὑπὲρ τὰς 100 νοταριακὰς πράξεις ἢ δουρικὰς ἐπιστολάς (ὡς καὶ δύο αὐτογράφους ὑπογραφάς του) ἀναφερομένας εἰς τὸν βίον καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ Μαρίνου Φαλιέρου τοῦ νεωτέρου, τοῦ ζήσαντος κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣ' αἰῶνος. Τὰ πλεῖστα τῶν ἐγγράφων τούτων σχετίζονται πρὸς τὰ κτήματα καὶ τοὺς ἀμπελῶνας εἰς τὰ χωρία Ἁγιος Βασίλειος, Πεζιά, Πατισίδες, Σάρχο καὶ Σκιλλοῦς (Πεδιάδος), τὰ ὁποῖα ἀνήκον εἰς τὸ φέουδον τοῦ Φαλιέρου. Οὗτος ἐμφανίζεται ὡς πλούσιος ἔμπορος οἴνου, ὅστις μετέφερε συχνάκις τὸ προϊόν του πρὸς πώλησιν εἰς Βενετίαν καὶ Κωνσταντινούπολιν. Πολλὰ ἔγγραφα ἀφοροῦν εἰς τὴν διαθήκην τοῦ πατρὸς του (1502), ἣτις ὥριζε τὸν Μαρίνον μοναδικὸν κληρονόμον τῶν κτημάτων τῆς οἰκογενείας Φαλιέρου ἐν Κρήτῃ καὶ ἣτις ἐγένετο ἀφορμὴ μακρῶν οἰκογενειακῶν διενέξεων. Ἀνευρέθησαν ἐπίσης ἔγγραφα τοῦ 1516 ἀναφερόμενα εἰς τὴν καὶ ὑπὸ τοῦ Marino Sanudo μαρτυρουμένην αἰχμαλωσίαν τοῦ Φαλιέρου ὑπὸ τοῦ κουρσάρου Curtoli, συνεπεία τῆς ὁποίας ὁ Φαλιέρος ἠναγκάσθη νὰ καταβάλλῃ ὡς λύτρα 3000 δουκάτα, ἐκποῶν δύο φέουδά του. Τέλος, ἀνευρέθη ἡ διαθήκη τῆς συζύγου του (1521), κατέστη δὲ δυνατὸν νὰ προσδιορισθῇ ἀκριβέστερον ὁ χρόνος τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐντοπιζόμενος μεταξὺ 8 Μαΐου 1527 καὶ 5 Μαρτίου 1528.

Ἐξ ἄλλου ὁ κ. Van Gemert ἀνεύρε δεκάδα ἐγγράφων τῶν ἐτῶν 1501-1504 ἀναφερομένων εἰς τὸν γνωστὸν Κρητὰ συνθέτην θρησκευτικῶν σιχουρηγμάτων καὶ καθολικὸν ἱερέα Ἀνδρέαν Σκλέντζαν, ὅστις ἀναφέρεται ὡς «*canonicus cretensis*». Τέλος, ἐφωτογράφησε κατ' ἐπιλογὴν ἐκ τῶν νοταριακῶν ἀρχείων τῆς Κρήτης τὰ ἑλληνικὰ ἔγγραφα ὠρισμένων συμβολαιογράφων τῆς περιόδου 1500 - 1669 μὲ σκοπὸν τὴν μελέτην τῆς ἐξελίξεως τοῦ κρητικοῦ ἰδιώματος κατὰ τὴν περίοδον ταύτην καὶ τὴν ἔκδοσιν ἐνὸς ἢ δύο νοταριακῶν καταστίχων ὑπὸ τοῦ Νεοελληνικοῦ Σπουδαστηρίου τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Amsterdam.

β) Ἡ κα Doriana Dell'Agata, παραμείνασα εἰς τὸ Ἰνστιτοῦτον ἐπὶ ἑβδομάδα (18 - 23 Ἰουνίου), εἰργάσθη εἰς τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ πρὸς συμπλήρωσιν καὶ βιβλιογραφικὴν ἐνημέρωσιν τοῦ ὑπ' αὐτῆς παρασκευαζομένου λεπτομεροῦς καταλόγου τῶν εἰκόνων τῆς ποτε Ἑλληνικῆς Κοινότητος Λιβόρνου, αἱ ὁποῖαι, περιελθοῦσαι εἰς τὸ Ἱταλικὸν Δημόσιον, ὑπάγονται σήμερον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν

τῆς Ἐφορείας Ἀρχαιοτήτων τῆς Πίζης⁷. Αἱ πλεῖσται τῶν εἰκόνων τούτων ἀνήκουν εἰς τὸν ΙΗ' αἰῶνα, πολλαὶ δὲ φέρουν ἐπιγραφάς, ὑπογραφάς ἢ χρονολογίας (τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὁποίων ὑπεβοηθήσαμεν) Ἑλλήνων ζωγράφων, γνωστῶν ἢ καὶ ἀγνώστων μέχρι τοῦδε.

γ) Ὁ κ. André Deisser, ἐργασθεὶς ἀπὸ 20-25 Δεκεμβρίου, συνέλεξεν ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου πολλὰ καὶ σημαντικὰ στοιχεῖα περὶ τοῦ Κερκυραίου λογίου τῶν μέσων τοῦ ΙΓ' αἰῶνος Ἀνδρονίκου Νουκίου, περὶ τοῦ ὁποίου παρασκευάζει ἐκτενῆ ἐργασίαν. Διὰ τῶν στοιχείων τούτων ὁ κ. Deisser, ὅστις ὀμιλεῖ καὶ γράφει καλῶς καὶ τὴν νέαν ἑλληνικὴν, συνεπλήρωσε τὰς ἐν Ἀθήναις καὶ Κερκύρα ἐρεῦνας του, αἱ ὁποῖαι ρίπτουν νέον φῶς εἰς τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργον τοῦ σημαντικοῦ τούτου Ἑλλήνος συγγραφέως τῶν «Ἀποδημιῶν» (ἴτοι τῶν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην περιηγήσεών του), ὅστις διετέλεσε καὶ γραμματεὺς τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος καὶ ἀπεσταλμένος αὐτῆς εἰς Ρώμην διὰ σοβαρὰς ὑποθέσεις (1547).

III. Πλὴν τῶν ξένων ἐπιστημόνων, ἐφιλοξενήθησαν καὶ ἐφέτος εἰς τὸ Ἰνστιτούτον καὶ Ἕλληνες ἐρευνηταί, ἐλθόντες ἰδίαις δαπάναις χάριν ἐρευνῶν, πολυαριθμότεροι μάλιστα ἢ κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη καὶ παραμείναντες ἐπὶ μικρὸν ἢ καὶ μακρὸν διάστημα. Οὗτοι ὑπῆρξαν: α) ὁ κ. Ὀδυσσεὺς Δημητρακόπουλος, νομικὸς καὶ ἱστοριοδίφης, β) ἡ Δις Ἰφιγένεια Ἀναστασιάδου, πτυχιούχος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, γ) ὁ κ. Γεώργιος Κιουτούτσκας, βοηθὸς τοῦ Ἱστορικοῦ Σπουδαστηρίου τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, δ) ἡ κα Λόμνα Δοντᾶ, διδάκτωρ τῆς Ἱστορίας καὶ Διευθύντρια τῶν Ἀρχείων καὶ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, ε) ὁ κ. Εὐάγγελος Λουῖζος, λόγιος καὶ ἐκδότης ἐπιστημονικῶν βιβλίων περὶ Κύπρου, ς) ἡ κα Λουκία Δρούλια, διδάκτωρ τῆς Φιλολογίας καὶ συνεργάτις τοῦ Κέντρου Νεοελληνικῶν Ἐρευνῶν τοῦ Ἑθνικοῦ Ἰδρύματος Ἐρευνῶν, ζ) ἡ κα Αἰκατερίνη Κουμαριανοῦ, φιλόλογος καὶ συγγραφεύς, η) ἡ Δις Κομνηνὴ Πηδῶνια, φιλόλογος καὶ βοηθὸς τοῦ ἐν Θεσσαλονικίᾳ Κέντρου Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν, θ) ὁ κ. Γεώργιος Ἀλισανδράτος, φιλόλογος καὶ συγγραφεύς, ι) ὁ κ. Παναγιώτης Βοκοτόπουλος, ἱστορικὸς τῆς τέχνης καὶ ια) ὁ κ. Ἀστέριος Ἀρχοντίδης, βοηθὸς τοῦ Ἱστορικοῦ Σπουδαστηρίου τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

7. Βλ. «Θησαυρίσματα», τόμ. 5 (1968), σ. 275-276.

α) Ὁ κ. Ὀδυσσεὺς Δημητρακόπουλος, παραμείνας κατὰ τὸ πρῶτον ἐξάμηνον τοῦ 1974, ἦτοι ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου μέχρι 30 Ἰουνίου, ἠσχολήθη ἀποδοτικῶς μὲ πολυάριθμα καὶ ποικίλα θέματα καὶ συνέλεξεν ἓκ τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας ἀφθονον καὶ ἀξιολογώτατον ὑλικόν. Καὶ πρῶτον, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς του ὑπὸ τὸν τίλον «*Σχέσεις ληστῶν καὶ μισθοφόρων εἰς τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νέαν ἐλληνικὴν ἱστορίαν*», τὴν ὁποίαν παρασκευάζει εἰς τὸ King's College τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου, πέραν τῶν *stradioti* καὶ τῶν ἀρματολῶν, ἐπεξέτεινε τὴν ἔρευνάν του καὶ εἰς τὰ πλησιέστερα γεωγραφικῶς καὶ ἱστορικῶς παράλληλα τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν θέματος, ὡς εἶναι τὰ ἐγκατεστημένα εἰς τὰ αὐστροτουρκικὰ σύνορα τῆς Βενετίας ἔνοπλα σώματα προσφύγων (*Uscocchi*). Ἀκολούθως συνεπλήρωσε τὸ ἥδη ὑπ' αὐτοῦ ἓκ τῶν ἀγγλικῶν ἀρχείων συγκεντρωμένον ὑλικόν περὶ τῶν φεουδαλικῶν θεσμῶν ἐν Ἑπτανήσῳ καὶ δὴ ἐν Κερκύρῳ (βαρωνίαι κλπ.), ὡς καὶ τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Βενετοκρατίας καὶ Ἀγγλοκρατίας ἀγροτικῶν ἐξεγέρσεων, ἰδίᾳ ἓκ τῆς σειρᾶς *Pronteditori sopra i feudi*, ἐξ ἧς συνέλεξεν ἰκανὸν ὑλικόν. Περαιτέρω συνεκέντρωσεν ἔγγραφα ἐνδιαφέροντα ἀπὸ πλευρᾶς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς τὴν περίοδον τῆς ἐν Κύπρῳ Βενετοκρατίας. Ὡσαύτως ἠσχολήθη μὲ τὴν διοργάνωσιν τοῦ νοταριακοῦ συστήματος τῆς ἐν Κύπρῳ Βενετοκρατίας. Ὡσαύτως ἠσχολήθη μὲ τὴν διοργάνωσιν τοῦ νοταριακοῦ συστήματος ἐν Κρήτῃ, περὶ τοῦ ὁποίου ἀνεῦρε καιρίας σημασίας πολυτέλειον ὑπόμνημα. Συνεπλήρωσεν ἐπίσης τὸ ὑλικόν του τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν δρᾶσιν τοῦ γαλλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος εἰς τὴν Κρήτην, τοῦ ἀποσταλέντος πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ πολιορκουμένου Χάνδακος τὸ 1669. Διάφορα ἄλλα μικρότερα, ἀλλὰ πάντοτε ἐνδιαφέροντα θέματα, περὶ τῶν ὁποίων συνεκέντρωσεν ἐπίσης ὑλικόν ὁ κ. Δημητρακόπουλος, δεικνύουν τὴν πολυμέρειαν τῶν ἐνδιαφερόντων του καὶ τὸν ἐρευνητικόν του ζῆλον. Ἐλπίζομεν ὅτι συντόμως θὰ φέρῃ εἰς τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος τοὺς πλουσίους καρποὺς τῶν ἐρευνῶν του. Ἦδη κατὰ τὴν ἐν Βενετίᾳ παραμονὴν του συνέταξε μελέτημα ὑπὸ τὸν τίλον «*Βύρων καὶ Gropius*», ὑπὸ ἐκτύπωσιν ἤδη εἰς τὸ τεῦχος Β' τοῦ περιοδικοῦ «*Μέλισσα τῶν Βιβλίων*», ὡς καὶ ἕτερον μελέτημα ὑπὸ τὸν τίλον «*Προεταρτιστικὴς δραστηριότητες τοῦ φιλικοῦ Νικολάου Γαλάτη*», ὑπὸ ἔκδοσιν εἰς τὸν εἰς μνήμην Γεωργίου Κόλια τόμον. Τέλος, ὁ κ. Δημητρακόπουλος προώθησε τὸν φιλολογικὸν καὶ ἱστορικὸν ὑπομνηματισμὸν τῆς παρασκευαζομένης ἐκδόσεως τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθέντος ἐν Ἀγγλίᾳ ἀγνώστου ἐνυπογράφου περὶ γλώσσης ὑπομνήματος τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ. Τὴν σπουδαίαν ταύτην ἀνακάλυψίν του ἀνεκοίνωσε φροντιστηρικῶς εἰς τὸν κύκλον τῶν ἐρευνητῶν τοῦ Ἰνστιτούτου.

β) Ἡ Δίς Ἰφιγένεια Ἀναστασιάδου, παραμείνασα ἀπὸ 1 Φεβρουαρίου μέχρι 8 Ἀπριλίου, εἰργάσθη εἰς τὰ Κρατικά Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας πρὸς συγκέντρωσιν κυρίως πληροφοριῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν φιλέλληνα Γάλλον περιηγητὴν Pierre - Augustin Guys, περὶ τοῦ ὁποίου ἐδημοσίευσεν ἤδη σημαντικὴν ἀνακοίνωσιν εἰς τὰ «Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», τόμ. 47 (1972), σ. 130 - 145, παρασκευάζει δὲ ἐν Γαλλίᾳ διδακτορικὴν διατριβήν. Οὗτος διῆλθε τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ἐν Ζακύνθῳ, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε τὸ 1799, ὁ δὲ υἱὸς του Constantin - Hyacinthe Guys εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἐν τῇ νήσῳ αὐτῇ ἀπὸ τοῦ 1791, ἐν ἀρχῇ ὡς ἔμπορος, εἶτα δὲ ὡς πρόξενος τῆς Γαλλίας. Ἡ Δίς Ἀναστασιάδου διεξῆλθε συστηματικῶς πάσας τὰς σειρὰς τῶν ὑπαρχόντων ἐγγράφων τῶν ἐτῶν 1780 - 1810 καὶ συνεκέντρωσε στοιχεῖα τινὰ (δυσαναλόγως πενιχρὰ ἀτυχῶς ἐν σχέσει πρὸς τὴν εὐρυτάτην ἐπιχειρηθεῖσαν ἔρευναν), ἰδίᾳ περὶ τοῦ δευτέρου ἐκ τούτων καὶ τῆς ἐμπορικῆς, διπλωματικῆς καὶ πολιτικῆς δραστηριότητος αὐτοῦ, ὡς καὶ περὶ τῆς κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1796 ἐπισυμβάσης πυρκαϊᾶς τοῦ ἐν Ζακύνθῳ γαλλικοῦ προξενικοῦ καταστήματος. Αἱ ἀνωτέρω εἰδήσεις ἀνευρέθησαν ἰδίᾳ εἰς τὰς σειρὰς τῶν *Provveditori da Mar*, *Inquisitori di Stato* καὶ τῶν διαφόρων *Consigli*. Ἡ Δίς Ἀναστασιάδου συνεκέντρωσε προσέτι ἱκανὰς πληροφορίας περὶ τοῦ κάστρου τῆς Ζακύνθου κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Βενετοκρατίας, τὰς ὁποίας πρόκειται νὰ χρησιμοποιήσῃ εἰς ἄρθρον περὶ τοῦ Pascal Vallongue, Γάλλου ἀξιωματικοῦ ἐν Ἑπτανήσῳ, ἰδρυτοῦ τῆς Θεοσοφικῆς Ἐταιρείας τῆς Κερκύρας. Τέλος, ἀνεκάλυψεν ἀντίγραφον τῆς ὑπὸ τοῦ Ζακυνθίου Νικολάου Σέρρα γενομένης μετὰ συμπληρώσεων ἰταλικῆς μεταφράσεως τῆς λατινιστὶ ἐκδοθείσης (1756) ἱστορίας τῆς Ζακύνθου τοῦ καθολικοῦ ἐπισκόπου τῆς νήσου B. M. Remondini, μεταφράσεως ἣτις, μετὰ τὸν ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1953 ἀφανισμὸν τοῦ διασώζοντος ἐπίσης αὐτὴν χρονικοῦ τοῦ Δ. Βαρβιάνη, ἀποκτᾷ ἰδιαιτέραν σημασίαν καὶ πρόκειται νὰ ἐκδοθῆ ὑπὸ τῆς Δίδος Ἀναστασιάδου.

γ) Ὁ κ. Γεώργιος Κιουτούτσкас, παραμείνας ἐπὶ πενθήμερον (10 - 14 Μαρτίου), συνεζήτησε μετ' ἐμοῦ περὶ τοῦ διαγράμματος τῆς ὑπ' αὐτοῦ παρασκευασομένης διὰ συστηματικῶν ἐν Βιέννῃ ἐρευνῶν διδακτορικῆς διατριβῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἱστορία τῆς ἐν Βιέννῃ Κοινότητος τῆς Ἁγίας Τριάδος (1787 καὶ ἐξ.) τῶν καισαροβασιλικῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων*». Εἰς τὸν κ. Κιουτούτσκαν παρέσχομεν ἐξ ἄλλου βιογραφικὰ στοιχεῖα περὶ τοῦ Θεσσαλονικέως Θεαγένους Χαρίση, ἥτοι τὴν ληξιαρχικὴν πράξιν τοῦ θανάτου του (1866) καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ ἐν Λιβόρνῳ τάφου του ἐπιγραφήν.

δ) Ἡ κα Δόμνα Δοντᾶ, παραμείνασα ἐπὶ δωδεκαήμερον (11 - 22 Ἀπριλίου), ἠρεύνησεν εἰς τὰ Κρατικά Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας τὸ ἀρχεῖον τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Βενετοῦ βαΐλου κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ συνέλεξε σημαντικὸν ὕλικόν, προοριζόμενον διὰ νέον ἱστορικὸν ἔργον αὐτῆς, ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην.

ε) Ὁ κ. Εὐάγγελος Λουΐζος, παραμείνας ἐπὶ ἑβδομάδα (11 - 17 Ἀπριλίου), συνεζήτησεν ἐκ νέου μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου τὸ πρόβλημα τῆς ἐπανεκδόσεως τῶν περὶ Κύπρου μελετῶν τοῦ Γάλλου ἱστορικοῦ Mas Latrie, τῆς ὁποίας ἤρχισαν ἤδη ἐκτυπούμενοι οἱ πρῶτοι τόμοι.

ς - ζ) Αἱ κυρίαί Λουκία Δρούλια καὶ Αἰκατερίνη Κουμαριανοῦ, φιλοξενηθεῖσαι ἀπὸ 6 - 9 Ἰουνίου, συνέλεξαν φωτογραφικὸν ἰδίᾳ ὕλικόν διὰ τὸ ὑπ' αὐτῶν παρασκευαζόμενον ἔργον περὶ τοῦ νεοελληνικοῦ βιβλίου, τὸ ὁποῖον θὰ ἐκδοθῆ ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν κυρίαν Δρούλια παρεχωρήθησαν ὑπ' ἑμοῦ πρὸς δημοσίευσιν καὶ ἔγγραφα ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ Ἰνστιτούτου, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἔκδοσιν καὶ τὴν ἐμπορίαν ἑλληνικῶν βιβλίων ἐν Βενετίᾳ.

η) Ἡ Δίς Κομνήνῃ Πηδώνια, παραμείνασα ἀπὸ 20 Ἰουλίου μέχρις 27 Αὐγούστου, ἠρεύνησε τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου (ἰδίᾳ τὰ Capitolari τοῦ ΙΖ' αἰῶνος), ὡς καὶ τὰ Κρατικά Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας πρὸς συλλογὴν πληροφοριῶν περὶ τοῦ Νικολάου Ἀναστάση, μέλους τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος, πρὸς τὸν ὁποῖον σῶζεται εἰς ἀγιορειτικὸν κώδικα ἕμμετρος ἀφιέρωσις τοῦ Ἀνθίμου Διακροῦση, σιχουργοῦ τοῦ «Κρητικοῦ Πολέμου». Ἡ Δίς Πηδώνια πιστεύει ὅτι ἡ ἀφιέρωσις αὕτη περιείχετο εἰς τὸν «Κρητικὸν Πόλεμον», ἴσως εἰς τὴν πρώτην λανθάνουσαν ἔκδοσιν τοῦ 1667, ἀφοῦ εἰς τὴν δευτέραν τοῦ 1679 δὲν ὑπάρχει. Ἐξ ἄλλου ἐμελέτησε τὰ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἰνστιτούτου σωζόμενα συγγράμματα τοῦ Μακεδόνοιο λόγιου Δημητρίου Δαρβάρεως.

θ) Ὁ κ. Γεώργιος Ἀλισανδράτος, διαμείνας ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας (17 Αὐγούστου - 6 Σεπτεμβρίου), εἰργάσθη κυρίως εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ εἰς τὴν Μαρκιανὴν Βιβλιοθήκην πρὸς συγκέντρωσιν πληροφοριῶν περὶ Ἑπτανησίων λογίων τοῦ ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνος, ὡς καὶ περὶ τῶν ἐν Βενετίᾳ μελῶν τῆς κεφαλληνιακῆς οἰκογενείας Τυπάλδου. Ὁ κ. Ἀλισανδράτος παρεσκευάσεν ἤδη ἔργασίαν του περὶ τῆς διαθήκης τοῦ Ἀνδρέου Μουστοξύδη, ἣτις θὰ δημοσιευθῆ εἰς τὸν τόμον 11 (1974) τῶν «Θησαυρισμάτων»⁸.

8. Βλ. σ. 169 - 190.

ι) Ὁ κ. Παναγιώτης Βοκοτόπουλος, παραμείνας ἐπὶ δύο ἑβδομάδας (9 - 24 Ὀκτωβρίου), ἐμελέτησε τὰς μεταβυζαντινὰς εἰκόνας τοῦ Μουσείου τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ εἰργάσθη εἰς τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ, ὡς καὶ εἰς τὴν Μαρκιανὴν Βιβλιοθήκην, πρὸς συλλογὴν στοιχείων χρησίμων διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ παρασκευαζομένην δημοσίευσιν ὑπερεκατὸν εἰκόνων Κρητῶν ζωγράφων τοῦ ΙΓ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος ἀποκειμένων ἐν Κερκύρα.

ια) Ὁ κ. Ἀστέριος Ἀρχοντίδης, ἐπισκεφθεὶς πρῶτον τὸ Ἰνστιτούτον κατ' Ἀπρίλιον καὶ βραδύτερον διαμείνας ἀπὸ 7 Σεπτεμβρίου μέχρι 10 Δεκεμβρίου, εἰργάσθη συστηματικῶς εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας πρὸς συγκέντρωσιν ὕλικου διὰ τὴν συγγραφὴν διδακτορικῆς διατριβῆς μὲ θέμα «*Ἡ Βενετοκρατία εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν Κόλπον (1684 - 1699)*». Οὕτω συνεκέντρωσεν ἱκανὸν ὕλικὸν ἐκ τῶν ἀκολούθων σειρῶν : 1) ἐκ τῆς σειρᾶς *Provveditori da Terra e da Mar* λεπτομερεῖς πληροφορίας (ἀναφορὰ Φραγκ. Μοροζίνη) διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Πρεβέζης καὶ γενικώτερον τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν πρώτων βενετικῶν ἀρχῶν· περιγραφὴν τοῦ φρουρίου τῆς Πρεβέζης καὶ τῆς Βονίτσης μετὰ τῶν σχετικῶν σχεδιαγραμμάτων (ἀναφοραὶ Προβλεπτῶν)· πληροφορίας διὰ τὸν πληθυσμὸν τῶν χωριῶν τῶν περιοχῶν πέριξ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, διὰ τὰς ἀσχολίας τῶν κατοίκων, τοὺς φόρους, τὰ ἰχθυοτροφεῖα κλπ., καθὼς καὶ πληροφορίας διὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ διαβοήτου Λιμπεράκη Γερακάρη εἰς τὴν περιοχὴν Πρεβέζης καὶ Ξηρομέρου κλπ.— 2) ἐκ τῆς σειρᾶς *Senato - Rettori* πληροφορίας διὰ τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, διὰ τὴν συμμετοχὴν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν βενετικῶν στρατευμάτων (1684 - 1699) ἐναντίον τῶν Τούρκων· καταλόγους ἑλληνικῶν ἐμπορικῶν πλοίων μὲ τὰ ὀνόματα τῶν κυβερνητῶν των, τὴν σημαίαν των, καθὼς καὶ πληροφορίας περὶ τῆς χωρητικότητός των. Ἐπίσης πληροφορίας διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν εἰς τὴν ἐν λόγῳ περιοχὴν (ἀναφορὰ Τιμοθέου Τυπάλδου, μητροπολίτου Κεφαλληνίας, ἐπισκεφθέντος τὸ 1689 τὴν Λευκάδα) κλπ.— 3) ἐκ τῆς σειρᾶς *Senato - Relazioni* πληροφορίας γενικὰς διὰ τὴν κατάστασιν τῶν κατοίκων, διὰ τὴν παραγωγὴν καὶ μεταφορὰν τῶν προϊόντων κλπ. Ἐξ ἄλλου ὁ κ. Ἀρχοντίδης ἐπεσήμανεν ὕλικὸν καὶ εἰς τὴν Μαρκιανὴν Βιβλιοθήκην (ιδίᾳ χάρτας καὶ σχεδιαγράμματα τῆς ἐνδιαφερούσης αὐτὸν περιοχῆς, καθὼς καὶ χειρογράφους ἱστορίας τοῦ πολέμου ἐκείνου), εἰς τὴν Βιβλιοθήκην *Querini Stampalia* καὶ εἰς τὸ Μουσεῖον *Correr* (ἔνθα πολλὰ περὶ Πρεβέζης καὶ Βονίτσης, ὡς καὶ ἔγγραφα τοῦ Προνοητοῦ *Marcello*, 1693 - 1694).

IV. Δὲν παρέλειψε καὶ ἐφέτος νὰ ἔλθῃ δις εἰς τὸ Ἰνστιτούτον ὁ ἀφωσιωμένος συνεργάτης αὐτοῦ κ. Ἰωάννης Σκουλάς καὶ νὰ ἐργασθῆ ἑθελοντικῶς. Δυστυχῶς, αἱ γενικώτεραι δυσχέρειαι δὲν κατέστησαν δυνατὴν τὴν ἔναρξιν τῆς ἐκτύπωσης τοῦ ὑπ' αὐτοῦ, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου, παρασκευασθέντος ἔργου περὶ τῶν Βιβλίων Γάμων τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι αὕτη δὲν θὰ βραδύνη εἰσέτι ἐπὶ πολὺ.

V. Πολλοὶ καὶ ἀξιόλογοι ἦσαν καὶ ἐφέτος οἱ ἐπισκεφθέντες τὸ Ἑλληνικὸν Ἰνστιτούτον, Ἕλληνες καὶ ξένοι, διὰ νὰ ἴδουν τὰς συλλογὰς τῶν εἰκόνων, τῶν βιβλίων καὶ τῶν ἀρχείων του ἢ νὰ ἐνημερωθοῦν περὶ τῆς δράσεώς του. Ἐξ αὐτῶν ἀναφέρονται ἐνταῦθα οἱ ἀκαδημαϊκοὶ κ. κ. L. V. Cserpini, Γρηγόριος Κασσιμάτης καὶ N. Χατζηκυριάκος - Γκίκας, αἱ καθηγήτριαi τοῦ Πανεπιστημίου καὶ Z. Udalçova καὶ Ἐλεονώρα Ζαίμη, οἱ πανεπιστημιακοὶ καθηγηταὶ κ. κ. V. Djurić, Michel Lesure, Γ. Ζώρας καὶ Ἀπ. Σαχίνης, ὁ καθηγητὴς καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐν Βερολίνῳ Μουσείου Παλαιοχριστιανικῆς καὶ Βυζαντινῆς Τέχνης κ. H. Elbern, ὁ διδάκτωρ καὶ λέκτωρ τῶν νεοελληνικῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Γενεύης κ. Bertrand Bouvier καὶ ὁ βιβλιοθηκᾶριος τῆς Πανεπιστημιακῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Leiden κ. J. Van Groningen. Ἐδέχθημεν ἐπίσης τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ σεβασμιωτάτου μητροπολίτου Αὐστρίας κ. Χρυσοστόμου Τσίτερ, τοῦ ἐν Βέρνην Προξένου τῆς Ἑλλάδος κ. Ἀντωνίου Πρωτονοταρίου, τοῦ ἐν Στουτγάρδῃ Γενικοῦ Προξένου κ. Λεωνίδα Μαυρομιχάλη καὶ τοῦ Γραμματέως τῆς ἐν Ρώμῃ Ἑλληνικῆς Πρεσβείας κ. Σωτηρίου Βαρουξάκη.

3) ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Κατὰ τὸ ἔτος 1974 ἐξεδόθη ὁ τόμος 10 (1973) τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου «Θησαυρίσματα», ἐκ σελίδων 420 καὶ 13 ὀλοσελίδων πινάκων, ὀγκωδέστερος πάντων τῶν προηγουμένων ἐκδοθέντων καὶ περιέχων ἀξιολόγους ἐπιστημονικὰς ἐργασίας Ἑλλήνων καὶ ξένων συνεργατῶν τοῦ Ἰνστιτούτου. Ἐξεδόθη ἐπίσης τὸ ὑπ' ἀριθ. 6 δημοσίευμα τῆς «Βιβλιοθήκης» τοῦ Ἰνστιτούτου, ἦτοι τὸ «*Μνημόσυνον Σοφίας Ἀντωνιάδῃ*», ἐκ σελίδων 420 καὶ 57 πινάκων ἐκτὸς κειμένου, περιέχων ἐν ὄλῳ 30 ἐργασίας (12 Ἑλλήνων καὶ 18 ξένων ἐπιστημόνων) εἰς μνήμην τῆς πρώτης διευθυντρίας τοῦ ἡμετέρου Ἰδρύματος, ὡς καὶ σκιαγράφησιν τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου της ὑπὸ τῶν κ. κ. Ζακυθηνοῦ καὶ Octave Merlier καὶ ἀναγραφὴν τῶν δημοσιευμάτων αὐτῆς ὑπὸ τοῦ διαδόχου της διευθυντοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου.

Ἐπὶ ἐκτύπωσιν εὐρίσκεται ὁ τόμος 11 (1974) τῶν «Θησαυρισμάτων», ὅστις

θὰ κυκλοφορήσῃ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1975 καὶ θὰ περιέχῃ, ὡς πάντοτε, περὶ τὰς 400 σελίδας καὶ πολυαρίθμους πίνακας ἐκτὸς κειμένου. Ὑπὸ ἐκτύπωσιν εὐρίσκεται ἐπίσης τὸ ὑπ' ἀριθ. 7 δημοσίευμα τῆς «Βιβλιοθήκης» τοῦ Ἰνστιτούτου, ἦτοι τὸ ἔργον τοῦ Γάλλου ἀκαδημαϊκοῦ καὶ ὁμοτίμου καθηγητοῦ τοῦ Collège de France κ. André Grabar ὑπὸ τὸν τίτλον «*Les revêtements en or et en argent des icones byzantines du moyen age*», τὸ ὁποῖον ἐλπίζομεν ὅτι θὰ κυκλοφορήσῃ ἐντὸς τῶν πρώτων μηνῶν τοῦ 1975. Σημειωτέον ὅτι ὁ αὐτὸς διαπρεπὴς Γάλλος βυζαντινολόγος παρασκευάζει καὶ ἕτερον ἔργον του περὶ τῶν μικρογραφιῶν τῶν βυζαντινῶν χρονογραφιῶν, τὸ ὁποῖον θὰ ἐκδοθῇ ἐπίσης προσεχῶς ὑφ' ἡμῶν εἰς τὴν αὐτὴν σειρᾶν.

Κατὰ τὸ 1974 οὐδεμιᾶς χορηγίας ἐτύχομεν διὰ τὰς ἐκδόσεις μας. Τοιοῦτοτρόπως, ἐνῶ ἔχομεν ἤδη καὶ ἕτερα ἔργα ἔτοιμα πρὸς δημοσίευσιν, ἀδυνατοῦμεν νὰ παραδώσωμεν αὐτὰ εἰς τὸ τυπογραφεῖον, ἂν δὲν ἐξευρεθοῦν οἱ ἀναγκαῖοι πόροι. Ἐπὶ τοῦ θέματος ὑπεβάλομεν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν ὑπόμνημα ἀπὸ 21 Ἰουνίου 1974.

Ἡ πώλησις τῶν ἐκδόσεων τοῦ Ἰνστιτούτου ἐξακολουθεῖ νὰ βαίνει συνεχῶς ἀύξανομένη.

4) ΜΕΡΙΜΝΑ ΔΙΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ, ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ, ΑΡΧΕΙΩΝ, ΕΙΚΟΝΩΝ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ.— ΣΥΝΤΑΞΙΣ ΚΑΤΑΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΕΤΗΡΙΩΝ.— ΜΕΡΙΜΝΑ ΔΙ' ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΑ ΕΝ ΙΤΑΛΙΑ

α) Βιβλιοθήκη.— Ἐλλείπει βιβλιοθηκαρίου καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς πρὸς τοῦτο χρησιμοποιοηθείσης ὑποτρόφου τοῦ Ἰνστιτούτου κας Ἀρτέμ. Ξανθοπούλου· Κυριακοῦ, ἀνέλαβε ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς δελτιογραφίσεως καὶ ταξινομήσεως τῶν νέων προσκτημάτων τῆς βιβλιοθήκης ὁ ὑπότροφος κ. Ἀγαμέμνων Τσελίκας. Μόνον ὅμως ἡ δημιουργία εἰδικῆς θέσεως καὶ ὁ διορισμὸς βιβλιοθηκαρίου, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπαραίτητος καὶ διὰ νὰ ἐπιτηρῇ τὸ ἀναγνωστήριον καὶ διὰ νὰ μεριμνᾷ πρὸς ἀγορὰν τῶν ἐκάστοτε ἀναγκαίων καὶ τῶν νεοεκδιδομένων βιβλίων, θὰ λύσῃ ὀριστικῶς τὸ χρονίζον τοῦτο πρόβλημα.

β) Χειρόγραφοι (φιλολογικοὶ) κώδικες.— Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 κώδικος τοῦ Ἰνστιτούτου, τοῦ περιέχοντος τὰς ἐγχρῶμους μικρογραφίας τοῦ μυθιστορήματος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐπετράπη ὑφ' ἡμῶν ἢ δημοσίευσιν τῶν ὑπ' ἀριθ. 61, 62 καὶ 64 (φύλλα 52^{r-v} καὶ 53^v) μικρογραφιῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου πολιορκίαν καὶ ἄλωσιν τῆς πόλεως Τύρου, εἰς τὸ μεγάλης κυκλοφορίας ἐκλαϊκευτικὸν βιβλίον «*The Sea Traders*» (Νέα Ὑόρκη 1974), σελ. 100-103, τὸ ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Time Life Books

καὶ εἰς τὴν σειρὰν «The Emergence of Man». Ὁ δὲ ὑπ' ἀριθ. 9 κῶδιξ, περιέχων ἀνέκδοτον αὐτόγραφον ἀντιρρητικὸν ἔργον τοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας Γαβριὴλ Σεβήρου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Φύλαξις ἢ Ὑπερασπισμὸς τῆς τοῦ Χριστοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς*»⁹, ἀντεγράφη ἐπιμελῶς ὑπὸ τοῦ ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου 1974 τοποθετηθέντος ἐν Βενετία νέου ἐφημερίου τοῦ Ἀγ. Γεωργίου ἀρχιμανδρίτου κ. Βενεδίκτου Νικήτα, εἰς τὸν ὅποιον ἀνεθέσαμεν τὴν παρασκευὴν τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου τούτου.

γ) Ἐπίσημα πατριαρχικὰ γράμματα.— Τὸ προσφάτως ἀνευρεθὲν ἀνέκδοτον γράμμα τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ματθαίου ἀπὸ 1754 πρὸς τὴν ἐν Βενετία Ἑλληνικὴν Ἀδελφότητα δημοσιεύεται καὶ σχολιάζεται, ὡς ἐγράφη καὶ ἀνωτέρω¹⁰, εἰς τὸν τόμον 11 (1974) τῶν «Θησαυρισμάτων» ὑπὸ τοῦ ἐρευνητοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Ἀγαμέμνονος Τσελίκα, τοῦ συντάξαντος ἤδη καὶ τὸν κατάλογον τῶν πατριαρχικῶν γραμμάτων τῆς Ἀδελφότητος¹¹.

δ) Ἀρχεῖα.— Ἡ συνεχιζομένη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔρευνα καὶ μελέτη τῶν ἀρχείων τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας παρέχει ἀφορμὴν καὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν ἢ χρησιμοποίησιν ἐγγράφων ἐξ αὐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως εἰς τὰς ἐν τόμῳ 10 (1973) τῶν «Θησαυρισμάτων» δημοσιευθείσας ἐργασίας τῶν ἐρευνητῶν τοῦ Ἰνστιτούτου Μαριάννας Κολυβά, Ἀθαν. Καραθανάση, Λυδίας Τρύφωνα, Ἀρτέμ. Ξανθοπούλου· Κυριακοῦ καὶ Χρύσας Μαλιτέζου ἐγένετο ἔκδοσις ἢ χρῆσις ἐγγράφων τῶν ἀρχείων, ὡσαύτως δὲ καὶ εἰς τὴν ὑπ' ἑμοῦ εἰς τὸ «Μνημόσυνον Σοφίας Ἀντωνιάδη» (σ. 212-226) δημοσιευθεῖσαν ἐργασίαν περὶ τῶν Ἑλλήνων ζωγράφων ἐν Βενετία κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα.

ε) Μουσεῖον καὶ εἰκόνες.— Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου προσληφθεῖσα πέρυσιν εἰδικὴ συντηρήτρια εἰκόνων κα^α Eileen Maitland ἐξηκολούθησεν ἐργαζομένη ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ καὶ ἐκαθάρισεν, ἐστερέωσε καὶ ἀνεκαίνισε τὰς εἰκόνας ὑπ' ἀριθ. μητροφῶν 1, 8, 18, 19, 118 καὶ 242. Δυστυχῶς, ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ἰουλίου ἠναγκάσθη διὰ λόγους οἰκογενειακοὺς νὰ μεταβῇ εἰς τὴν πατρίδα της (Νέαν Ζηλανδίαν), μὲ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ ἐπανέλθῃ τὸ συντομώτερον. Ἐλπίζομεν ὅτι,

9. Βλ. Ἐλένης Δ. Κακουλίδη, Κατάλογος τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας, «Θησαυρίσματα», τόμ. 8 (1971), σ. 256-258 (ἀριθ. 9).

10. Βλ. ἀνωτέρω, σ. 433*, σημ. 1.

11. Βλ. «Θησαυρίσματα», τόμ. 10 (1973), 213-237 (μνεῖα τοῦ γράμματος ἐν σ. 232-233, ἀριθ. 36).

ἐπανερχομένη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ προσεχοῦς ἔτους, θὰ ἐξακολουθήσῃ παρέχουσα εἰς τὸ Ἰνστιτούτον τὰς λίαν χρησίμους ὑπηρεσίας της. Ὅπωςδὴποτε ὅμως ἀντιμετωπίζομεν πάντοτε τὸ πρόβλημα τῆς ἐν τῷ Μουσείῳ ἐγκαταστάσεως συσκευῆς κλιματισμοῦ, ἡ ὁποία θὰ προφυλάξῃ τὰς εἰκόνας ἀπὸ τῶν συνεχῶς διαπιστουμένων, ἕνεκα τοῦ ὑγροῦ κλίματος τῆς Βενετίας, φθορῶν.

Τέσσαρα τῶν καλυτέρων ἔργων τῆς συλλογῆς τοῦ Ἰνστιτούτου, ἥτοι ὁ Χριστὸς Παντοκράτωρ τοῦ εἰκονοστασίου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (ἀριθ. μητρ. 242), ἡ βυζαντινὴ Θεοτόκος (ἀριθ. μητρ. 18), ἡ βενετικὴ εἰκὼν δεήσεως Pala (ἀριθ. μητρ. 1) καὶ ὁ βενετικὸς μέγας σταυρὸς (ἀριθ. μητρ. 3), ἐξετέθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκθέσεως «*Βενετία καὶ Βυζάντιον*» (περὶ ἧς κατωτέρω)¹² εἰς τὸ Δουκικὸν Παλάτιον ἐπὶ πεντάμηνον, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Ἰουνίου μέχρι τῶν ἀρχῶν Νοεμβρίου, καὶ προσεέλκυσαν τὴν προσοχὴν τῶν χιλιάδων ἐπισκεπτῶν τῆς ἐκθέσεως ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον. Τὰ ἡμέτερα ἐκθέματα ταῦτα περιεγράφησαν εἰς τὸν εἰδικῶς ἐκδοθέντα κατάλογον τῆς ἐκθέσεως (ὑπ' ἀριθ. 105 καὶ 115 - 117). Ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐπίσης τῆς ἐκθέσεως ταύτης τὸ διεθνoῦς κυκλοφορίας περιοδικὸν τοῦ Τουρίνου «*Bolaffi Arte*» εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 41 τεῦχος τοῦ Ἰουλίου 1974 ἀφιέρωσε δεκάδα σελίδων εἰς τὴν ἔκθεσιν ταύτην, τῶν ὁποίων αἱ πλεῖσται, ἥτοι αἱ ὑπ' ἀριθ. 34 - 40, ἀναφέρονται εἰς τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον καὶ τὰς εἰκόνας του, ἐξ ὧν ὀκτὼ παρετέθησαν εἰς μεγάλους ἐγχρώμους καὶ λαμπρῶς ἐκτετυπωμένους πίνακας. Αἱ σελίδες αὗται, ἰδιαιτέρως δὲ τὸ ἄρθρον τῆς κας Rosanna Maggio Serra περὶ τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου (σελ. 34 - 36), ἀποτελοῦν ἀξιόλογον προβολὴν τῶν καλλιτεχνικῶν θησαυρῶν αὐτοῦ.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ Μουσείου ἀνῆλθεν ἐφέτος εἰς 1733 ἔναντι 1710 τοῦ παρελθόντος ἔτους. Αὕξησιν ἐμφανίζει συνεχῶς καὶ ἡ πώλησις τῆς σειρᾶς τῶν ἐκτυπωθέντων ἐγχρώμων δελταρίων καὶ διὰ τοῦτο μελετῶμεν τὴν ἐκτύπωσιν καὶ δευτέρας σειρᾶς, τῆς ὁποίας αἱ ἐγχρωμοὶ φωτογραφίαι ἐξετελέσθησαν κατὰ Δεκέμβριον διὰ τοῦ εἰδικευμένου φωτογράφου κ. Γερ. Σκιαδαρέση.

Ἡ σύνταξις τοῦ νέου μικροῦ Ὁδηγοῦ τοῦ Μουσείου ἀπεπερατώθη ἐφέτος, ὡς ἐγράψαμεν ἤδη¹³, ὑπὸ τοῦ φιλοξενηθέντος ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ κ. Ἀθανασίου Παλιούρα, δυστυχῶς ὅμως λόγοι οἰκονομικοὶ ἐμποδίζουν εἰσέτι τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ, ἑλληνιστὶ καὶ εἰς ξένας γλώσσας.

ς) Φωτογραφικὸν ἀρχεῖον. — Εἰς τὸ φωτογραφικὸν ἀρχεῖον εἰσήχθησαν ἐφέτος νέαι μικροταινίαι (= M 69 · 70) καὶ νέαι φωτογραφίαι (= Φ

12. Βλ. κατωτέρω, σ. 455*.

13. Βλ. ἀνωτέρω, σ. 437*.

328 — 366) ἐξ ἐγγράφων, χειρογράφων καὶ ἔργων τέχνης. Παρηγγείλαμεν ἐπίσης τὰς φωτογραφίας τῶν μικρογραφιῶν τῆς χρονογραφίας τοῦ Ἰωάννου Σκυλίτση ἐκ τοῦ γνωστοῦ κώδικος τῆς Μαδρίτης διὰ τὸ πρὸς ἔκδοσιν ἔργον τοῦ κ. André Grabar.

ζ) Λιβόρνο.— Πρὸς ἐπισκευὴν (πρόχειρον) τοῦ τρούλλου τοῦ ἐν τῷ ἑλληνικῷ κοιμητηρίῳ τοῦ Λιβόρνου ναοῦ διετέθη μικρὸν ποσόν. Ἐξ ἄλλου ἡ ἔρευνήτρια τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου Δις Μαρία Καζανάκη, κατὰ τὴν πρόσφατον ἐπίσκεψίν της εἰς Λιβόρνον, ἀνεῦρε καὶ ἐφωτοτύπησε τρία ἰταλικά φυλλάδια ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ παλαιότερου (βραδύτερον καταστάντος οὐνιτικοῦ) ναοῦ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Λιβόρνου, ἦτοι τοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας (Annunciata), περιέχοντα ἐνδιαφερούσας ἱστορικὰς εἰδήσεις περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς αὐτόθι παλαιᾶς Ἑλληνικῆς Κοινότητος.

5) ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Ἰνστιτούτου ἀπέκτησε κατὰ τὸ 1974 τετρακόσια πενήκοντα νέα βιβλία ἢ τεύχη (ἀριθ. εἰσαγ. 4112 - 4562), προελθόντα ἐξ ἀγορῶν, δωρεῶν ἢ ἀνταλλαγῶν. Δυστυχῶς ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ Ἰνστιτούτου δὲν ἐπέτρεψεν ἐφέτος τὴν ἀγορὰν πολλῶν ἄλλων ἀναγκαίων βιβλίων, ἄλυτον δὲ παραμένει ἀπὸ ἐτῶν καὶ τὸ πρόβλημα τῆς βιβλιοδεσίας αὐτῶν, ἔνεκα τοῦ μεγάλου κόστους αὐτῆς ἐν Βενετίᾳ. Ἐκ τῶν δωρητῶν βιβλίων ἀρκούμεθα νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα τοὺς κ.κ. Ἄν. Ὁρλάνδον, Λ. Πολίτην, Ν. Μηλιώρη, Α. Vincent, D. Holton, Γ. Βελουδῆν, Ζ. Τσιρμπανλῆν, Π. Μαστροδημήτην, Γ. Πλουμίδη. Κ. Πιτσάκη καὶ τὴν Δίδα Χρ. Μαλτέζου.

Τὸ αἶτημα τῆς συμπληρώσεως τῶν μεγάλων κενῶν τῆς βιβλιοθήκης μας δι' ἐξευρέσεως σημαντικῆς ἐκτάκτου χορηγίας παραμένει πάντοτε ἀνικανοποίητον.

6) ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

Κατὰ τὸ 1974 διοργανώσαμεν ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ τρεῖς διαλέξεις εἰδικῶν ἐπιστημόνων. Αἱ δύο πρῶται ἐγένοντο ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐνάρξεως καὶ τῆς λήξεως τῆς μεγάλης ἐκθέσεως «Βενετία καὶ Βυζάντιον» (βλ. κατωτέρω) ἐν τῷ Δουκικῷ Παλατίῳ, ἦτοι ἡ μὲν πρώτη τὴν 6 Ἰουνίου ὑπὸ τοῦ κ. Μανόλη Χατζηδάκη, Γενικοῦ Ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων, μὲ θέμα «Βενετικαὶ ἐπιδράσεις εἰς τὴν κρητικὴν ζωγραφικὴν» (γαλλιστί, μετὰ προβολῶν ἐγχρώμων εἰκόνων), καὶ ἡ δευτέρα τὴν 27 Σεπτεμβρίου ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἀκαδημαϊκοῦ καὶ ὁμοτίμου καθηγητοῦ τοῦ Collège de France κ. André Grabar μὲ θέμα τὸ ἀντικείμενον τοῦ προσηῶς ὑπὸ ΠΑΑ 1974

τοῦ Ἰνστιτούτου ἐκδοθησομένου βιβλίου του, ἦτοι τὰς χρυσᾶς καὶ ἀργυρᾶς ἐπενδύσεις τῶν βυζαντινῶν εἰκόνων τοῦ Μεσαίωνος (μετὰ προβολῶν ἐπίσης). Ἡ δὲ τρίτη διάλεξις ἐγένετο ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ ἐν Βενετίᾳ τῆς 150ετηρίδος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Λόρδου Βύρωνος (περὶ οὗ κατωτέρω)¹⁴ ὑπὸ τοῦ κ. Γεωργίου Κουρνούτου, Γενικοῦ Διευθυντοῦ Πολιτιστικῶν Ὑποθέσεων τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν, μὲ θέμα «*Ὁ Βύρων καὶ οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Ἰταλίαν*» (ἀγγλιστί). Μετὰ τὸ πέρας τῶν διαλέξεων, αἱ ὁποῖαι ἐσημείωσαν πᾶσαι ἐπιτυχίαν, τὸ Ἰνστιτούτον ἐδεξιώθη τοὺς ἐπιλέκτους ἀκροατὰς εἰς τὰς αἰθούσας του.

7) ΠΑΡΟΧΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Κατὰ τὴν τηρουμένην συνήθειαν, ἀναγράφομεν καὶ εἰς τὴν ἐφετεινὴν ἔκθεσιν τὰ ὀνόματα τῶν πολλῶν μελετητῶν, Ἑλλήνων καὶ ξένων, οἵτινες ἢ ἀπηυθύνθησαν εἰς ἡμᾶς δι' ἀλληλογραφίας ἢ ἦλθον καὶ εἰργάσθησαν ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ πρὸς συγκέντρωσιν στοιχείων ἢ ἐπίλυσιν ζητημάτων διὰ ποικίλα ἐπιστημονικὰ θέματα ἐνδιαφέροντα αὐτούς.

Δι' ἀλληλογραφίας ἐστάλησαν πληροφορίες εἰς τὸν κ. Ἄγγελον Βλάχον (Ἀθῆναι) περὶ τῶν κωδίκων *Laurent.* Plut. 31, 15 καὶ *Ravenn.* 429 (olim 137, 4A), περιεχόντων ἐν ἄλλοις καὶ τὴν «*Εἰρήνην*» τοῦ Ἀριστοφάνους, τῶν ὁποίων ἀπεστείλαμεν μικροταινίας, εἰς τὸν κ. Ν. Β. Τωμαδάκη (Ἀθῆναι) περὶ μελετήματος τοῦ A. L. Vincent, περὶ σελίδων τοῦ Lamius καὶ περὶ πατριαρχικῶν σιγγιλλίων ἀφορῶντων εἰς κρητικὰς μονὰς, τῶν ὁποίων ἀπεστείλαμεν φωτοτυπίας, εἰς τὸν κ. Ν. Β. Δρανδάκη (Ἀθῆναι) περὶ τῆς χρονολογήσεως ἐξωγραφημένων βυζαντινῶν ἐπιταφίων, εἰς τὸν κ. Ἐρρῖκον Μοάτσον (Ἀθῆναι) περὶ τῶν ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τοῦ Δούκα τῆς Κρήτης (b. 54, fasc. 3) ἐγγράφων, τῶν ὁποίων ἀπεστείλαμεν καὶ φωτοτυπίας, εἰς τὸν κ. Στέφανον Μακρυνίχαλον (Ἀθῆναι) περὶ πρωτοτύπου βενετικῆς ἐμπορικῆς ἐπιστολῆς τοῦ 1493 ἐκ Χάνδακος, τῆς ὁποίας ἀπεστείλαμεν τὴν μεταγραφὴν, εἰς τὸν κ. Μάριον Πλωρίτην (Ἀθῆναι) περὶ τοῦ περιέχοντος τὸν «*Φουρτονᾶτον*» κώδικος *Marc. gr.* XI, 19 (1934), ὠρισμένων φύλλων τοῦ ὁποίου ἀπεστείλαμεν φωτογραφίας, εἰς τὸν κ. Εὐθύμιον Σουλογιάννην (Ἀθῆναι) περὶ τοῦ ἐν Βενετίᾳ ἱερέως καὶ διδασκάλου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος Σπυρίδωνος Κομποθέκῃ, εἰς τὴν κ. Α. Μπιρμπίλη (Ἀθῆναι) περὶ τῆς μελέτης τοῦ Fausto Franco διὰ τὰ βενετικὰ μνημεῖα ἐν Ἀνατολῇ, τῆς ὁποίας ἀπεστείλαμεν φωτοτυπίαν, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἐκδόσεων τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος περὶ τῆς ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ προσωπογραφίας τοῦ Θωμᾶ Φλαγγίνη καὶ περὶ τῶν

14. Βλ. κατωτέρω, σ. 456*.

εικονιζουσῶν μουσικά ὄργανα μικρογραφιῶν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 ἡμετέρου κώδικος τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου (φφ. 49^v, 75^r καὶ 91^r), τῶν ὁποίων ἀπεστείλαμεν φωτογραφίας, εἰς τὴν «Ἐκδοτικὴν Ἀθηνῶν» (Ἀθῆναι) περὶ τινων εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ ἀναφερομένων χαλκογραφιῶν, ἔργων τέχνης, εἰκόνων, χαρτῶν κλπ. σωζομένων εἰς τὴν Μαρκιανὴν Βιβλιοθήκην, τὸ Μουσεῖον Correr καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἰνστιτούτον, διὰ τὴν συναγωγὴν καὶ φωτογράφησιν τῶν ὁποίων ἐμεριμνήσαμεν, εἰς τὸν κ. Στυλ. Καψωμένον (Θεσσαλονίκη) περὶ τοῦ κώδικος *Laurent. conu. sorpr.* 142, περιέχοντος καὶ σχόλια τῶν «*Τραχιניῶν*» τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ ὁποίου ἀπεστείλαμεν μικροταινίαν, εἰς τὸν κ. Ἀθαν. Καραθανάσην (Θεσσαλονίκη) περὶ στίχων τοῦ Ἀλοῖσιου Χαλκιοπούλου εἰς τὸ φυλλάδιον «*Ἀπανθίσματα Ποιητικὰ*» (Βενετία 1709), τῶν ὁποίων ἀπεστείλαμεν καὶ φωτοτυπίαν, εἰς τὸν κ. Στέφ. Παπαδόπουλον (Ἰωάννινα) περὶ τῶν εἰς τοὺς ὑπ' ἀριθ. 61 καὶ 247 φακέλους τοῦ Παλαιοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἰνστιτούτου περιεχομένων ἐγγράφων περὶ τοῦ Κυπρίου Φραγκίσκου Zibetto, τῶν ὁποίων ἀπεστείλαμεν καὶ φωτοτυπίαν, εἰς τὸν κ. Χαράλ. Κριτζᾶν (Ναύπλιον) περὶ τῶν εἰς τὴν σειρὰν Pronveditori alle fortezze τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας ὑπαρχόντων σχεδίων τοῦ φρουρίου καὶ τῆς πύλης τῆς ξηρᾶς τῆς πόλεως τοῦ Ναυπλίου, τῶν ὁποίων ἀπεστείλαμεν καὶ φωτογραφίας εἰς τὸν κ. Σταῦρον Γεωργιακάκην (Χανιά) περὶ τῶν ἐκδόσεων καὶ ἐπανεκδόσεων τοῦ βιβλίου «*Αἱ θεῖαι λειτουργίαι Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου . . .*» κλπ. (Βενετία, 1781), εἰς τὸν κ. Διον. Ρώμαν (Ζάκυνθος) περὶ ἐγγράφου τοῦ 1707 τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας ἀναφερομένου εἰς τὸν Ζακύνθιον Νικόλαον Μανδρικάρδην, τοῦ ὁποίου ἀπεστείλαμεν καὶ φωτοτυπίαν, εἰς τὸν κ. Δημ. Καμπασακάλην (Μελισσοχώριον Θεσσαλονίκης) περὶ τῆς ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ (ἀριθ. μητρ. 177) προσωπογραφίας τοῦ ἀρχιεπισκόπου Δαλματίας Βενεδίκτου Κράλιεβιτς, γενομένης τὸ 1844 ὑπὸ τοῦ Gianfrancesco Locatello ἐν Βενετίᾳ, τῆς ὁποίας ἀπεστείλαμεν καὶ φωτογραφίαν, εἰς τὸν κ. Κωνστ. Χατζηψάλτην (Λευκωσία) περὶ τοῦ Κρητὸς ἐπισκόπου Ἀμμοχώστου (1571) Μακαρίου Ἀρχολέου καὶ τῆς μνείας αὐτοῦ εἰς ἔγγραφα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας (reg. 188), τῶν ὁποίων ἀπεστείλαμεν καὶ φωτοτυπίαν, εἰς τὸν κ. Ἀριστείδην Κουδουνάρην (Λευκωσία) περὶ τοῦ Ὄργανισμοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου, εἰς τὴν κ^{αν} Franca Mastropierro (Φλωρεντία) περὶ τῶν ἐκδεδομένων πρακτικῶν τῶν διεθνῶν βυζαντινολογικῶν συνεδρίων, εἰς τὸν κ. Angelo Tamborra (Ρώμη) περὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Δαλματίας Βενεδίκτου Κράλιεβιτς καὶ τῶν περὶ τῆς ὑπόπτου φιλενωτικῆς καὶ ἄλλης δράσεως αὐτοῦ σωζομένων μαρτυριῶν, εἰς τὴν Δίδα Enrica Follieri (Ρώμη) περὶ σωζομένου εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Curia Patriarcale ἐγγράφου τοῦ ἔτους 1528, ἀφορῶντος εἰς ἔκδοσιν ἑλληνικοῦ «Ὡρολογίου», τοῦ

ὁποίου ἐγγράφου ἀπεστείλαμεν καὶ φωτοτυπίαν, εἰς τὴν καὶ Maria Bianca Gallone (Lecce) περὶ μελέτης τοῦ G. Ferrari dalle Spade, τῆς ὁποίας ἀπεστείλαμεν φωτοτυπίαν, εἰς τὸν R. P. R. J. Loenertz (Παρίσιοι) περὶ ἐρμηνείας χωρίου βυζαντινοῦ ἐπιγράμματος ἐπὶ ἀνδριάντος τοῦ Θεοδώρου Α΄ Παλαιολόγου παρὰ τὴν πύλην τῆς Κορίνθου, εἰς τὸν κ. Charles Astruc καὶ τὴν Δίδα Marie-Louise Concasty (Παρίσιοι) περὶ τῆς πατρότητος ἐγχειριδίου Ρητορικῆς περιεχομένου εἰς τὸν κώδικα *Suppl. gr.* 1376 τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, εἰς τὸν κ. Γ. Σπυριδάκη (Παρίσιοι) περὶ βιβλιογραφίας καὶ κριτικῶν ζητημάτων ἀναφερομένων εἰς τὴν «*Ἐρωφίλην*» τοῦ Γ. Χορτιάτη, εἰς τὸν κ. Φίλ. Ἡλιού (Παρίσιοι) περὶ ἐγγράφων ἐκ τοῦ reg. 186 καὶ τοῦ φακ. 6 τοῦ Παλαιοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἰνστιτούτου, ἀναφερομένων εἰς τὸν Ἐμμανουὴλ Γλυτζούνην, τῶν ὁποίων ἀπεστείλαμεν καὶ φωτοτυπίας, εἰς τὸν κ. Joh. Dittman (Regensburg) περὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. μητρ. 1 εἰκόνας τοῦ Ἰνστιτούτου, τῆς ὁποίας ἀπεστείλαμεν φωτογραφίαν, εἰς τὴν καὶ Krystyna Secomska (Βαρσοβία) περὶ τῆς εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 5 χειρόγραφον κώδικα τοῦ Ἰνστιτούτου μικρογραφίας τῆς γεννήσεως τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (φ. 14^v, ὑπ' ἀριθ. 12), τῆς ὁποίας ἀπεστείλαμεν φωτογραφίαν, εἰς τὸν κ. Ihor Ševčenco (Harvard University τῶν ΗΠΑ) περὶ τοῦ προσώπου καὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ Βενετοῦ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος Horatio Pusterla κατ' ἀρχαικάς μαρτυρίας καὶ εἰς τὸν κ. Stephen Batalden (University of Minnesota τῶν ΗΠΑ) περὶ Εὐγενίου Βουλγάρεως.

Ἐπεσκέφθησαν δὲ τὸ Ἰνστιτούτον καὶ εἰργάσθησαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην, τὰ ἀρχεῖα ἢ τὸ Μουσεῖον του, ἔνιοι μὲν ἅπαξ ἢ δίς, οἱ πλεῖστοι δὲ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἢ ἐξήτησαν πληροφορίας παρὰ τοῦ διευθυντοῦ αὐτοῦ ἐπὶ διαφόρων ἀπασχολούντων αὐτοὺς ἐπιστημονικῶν θεμάτων, ὁ κ. Giorgio Ravagnani (Βενετία) περὶ ἀναγνώσεως καὶ ἐρμηνείας νεοελληνικῆς ἀφιερώσεως ἐπὶ παλαιοῦ χειρογράφου, ἡ Δίς Paola Rigo (Βενετία) περὶ τοῦ Βενετοῦ λογίου καὶ πολιτικοῦ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος Girolamo Donato καὶ τῆς ἐν Κρήτῃ δράσεως αὐτοῦ, ὁ κ. Antonio Salvadori (Βενετία) περὶ τῶν κτηρίων τοῦ Campo dei Greci καὶ τῆς ἱστορίας αὐτῶν¹⁵, ἡ κα Costantina dalle Fusine (Βενετία) περὶ ληξιαρχικῶν τιῶν πράξεων Ἑλλήνων ἐν τῷ Βιβλίῳ Βαπτίσεων (1702 - 1800) τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας, ὁ κ. Antonio Zennari (Βενετία) περὶ τῶν εἰς εἰκόνα τοῦ Ἰνστιτούτου (ἀριθ. μητρ. 218) προσωπογραφιῶν τῶν Ἑλλήνων «στρατιωτῶν» ἀδελφῶν Ἰωάννου καὶ Γεωργίου Μάνεση, ἡ κα Marisa Bianco Fiorin (Τεργέστη)

15. Βλ. Guido Perocco - Antonio Salvadori, *Civiltà di Venezia*, vol. 2, *Il Rinascimento*, Venezia (1974), σ. 783 - 788 (εικ. 978 - 984): *I Greci*.

περὶ μεταβυζαντινῶν εἰκόνων τοῦ Μουσείου τοῦ Ἰνστιτούτου, ὁ κ. Guido Sala (Trento) περὶ τοῦ ποιητοῦ Κωστιῆ Παλαμᾶ, ὁ Don Giorgio Fedalto (Παδούη) περὶ ζητημάτων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Κρήτης, ὁ κ. Silvio Bernardinello (Παδούη) περὶ προσφάτων μελετῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἑλληνικὴν κωδικολογίαν, ὁ κ. Giuseppe Visonà (Παδούη) περὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Φιλοθέου, ἡ Δις Lidia Martini (Παδούη) περὶ ἀναθεωρήσεως τοῦ νεοελληνικοῦ κειμένου τῆς εἰσαγωγῆς τῆς εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς κρητικῆς κωμωδίας «Στάθης», ὁ κ. Michele Pallavicino (Βολωνία) περὶ τοῦ βυζαντινοῦ Ἡσυχασμοῦ, ὁ κ. Massimo Perì (Μιλάνον) περὶ ἐρμηνείας καὶ ἀποδόσεως εἰς τὴν ἰταλικὴν δυσκόλων χωρίων τῶν διαφόρων ἐμμέτρων «Θρήνων» τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ κ. Giuseppe Brotto (Gremona) περὶ τῶν προσφάτων μελετῶν περὶ τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, ἡ Δις Anna Meschini (Ρώμη) περὶ βιβλιογραφικῶν, ἱστορικῶν καὶ ἐρμηνευτικῶν ζητημάτων ἀναφερομένων εἰς τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Ἰαννοῦ Λασκάρεως, ὁ κ. Michele D'Elia (Bari) περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι βυζαντινῶν ναύσκων τοῦ Γ' καὶ ΙΑ' αἰῶνος τῶν ἐχόντων ἀρχιτεκτονικὴν ὁμοιότητα πρὸς τοὺς ἐν Κάτω Ἰταλίᾳ, ὁ κ. Σπυρ. Εὐαγγελᾶτος (Ἀθῆναι) περὶ διαφόρων ζητημάτων τοῦ «Κρητικοῦ Θεάτρου», ὁ κ. Δημήτριος Ἀποστολόπουλος (Ἀθῆναι) περὶ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ Ἀπορρήτων, τοῦ ἔργου αὐτοῦ «*Panareta Virgo*» (1660) καὶ τῶν προλογικῶν στίχων τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου εἰς ἀνέκδοτον χειρόγραφον ἀνθολογίαν του, ἡ κα Ντόρη Παπαστρατοῦ (Ἀθῆναι) περὶ τῶν ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ σωζομένων χαλκογραφικῶν τοῦ Ὁρους Σινᾶ, τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ μὲ ἄλλα θρησκευτικὰ θέματα, ἡ Δις Σούλα Ἀβδάλη (Ἀθῆναι) περὶ τῆς «*Εγκυκλοπαιδείας Φιλολογικῆς*» τοῦ Ἰωάννου Πατούσα καὶ τῶν πηγῶν αὐτῆς, ὁ κ. Μιχαὴλ Νικολιδάκης (Ἡράκλειον Κρήτης) περὶ τοῦ Κρητὸς θεολόγου Νείλου Δαμιλᾶ, ὁ κ. Dejan Medacovich (Βελιγράδιον) περὶ τῆς νεοελληνικῆς τέχνης τοῦ ΙΗ' καὶ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἡ κα Murjane Tatić - Djurić (Βελιγράδιον) περὶ τῶν ζωγραφικῶν ἔργων τῆς Κρητικῆς Σχολῆς, ὁ κ. Marko Jačon (Βελιγράδιον) περὶ τῶν εἰς τοὺς φακέλους ὑπ' ἀριθ. 396, 403, 406, 642, 647 καὶ 649 τοῦ Παλαιοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἰνστιτούτου περιεχομένων ἐγγράφων τῶν ἀφορώντων εἰς τοὺς ἐν Δαλματίας καὶ Ἰστρία ὀρθοδόξους, τῶν ὁποίων ἐγγράφων ἔλαβε καὶ φωτοτυπίας πρὸς ἔκδοσιν, ἡ Δις Smilika Gabelić (Βελιγράδιον) περὶ τῆς βιβλιογραφίας τῆς ἀναφερομένης εἰς τὸν ἀρχάγγελον Μιχαὴλ καὶ τὴν εἰκονογράφησιν τῶν θαυμάτων του, ἡ Δις Olga Cicanci (Βουκουρέστιον) περὶ τῶν σχέσεων τῶν Ἑλλήνων τῆς Μολδαβίας πρὸς τοὺς Ἑλληνας τῆς Βενετίας, ὁ κ. Alphonse Rivier (Λωζάννη) περὶ τῶν περιηγητῶν τῆς Κρήτης, ἡ κα Carolina Kreidl - Παπαδοπούλου (Βιέννη) περὶ τῶν μεταβυζαντινῶν εἰκόνων τοῦ Μουσείου τοῦ Ἰνστιτούτου, ἡ Δις Helga

Georgen και ὁ κ. Karl Klauberg (Βιέννη) περὶ τῶν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 5 χειρογράφῳ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου μικρογραφιῶν, ὁ κ. Δημ. Δέδες (Μόναχον) περὶ μελετήματος τοῦ Β. Κηὸς ἀναφερομένου εἰς τὸν Γ. Πλήθωνα Γεμιστόν, ὁ κ. Πέτρος Κοντογούρης (Μόναχον) περὶ τῆς κεφαλληνιακῆς οἰκογενείας Κοντογούρη, ὁ κ. Denis Feissel (Παρίσιοι) περὶ τῶν παλαιοχριστιανικῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῆς ἀλεξανδρινῆς κοινῆς γλώσσης, ὁ κ. Clive Stannard (Παρίσιοι) περὶ τῶν προβλημάτων τῆς ἱστορίας τῆς Κρήτης, ὁ κ. Τώνης Σπητέρης (Παρίσιοι) περὶ τῶν προσωπογραφιῶν τῆς συλλογῆς τοῦ Ἰνστιτούτου, ὁ κ. Franco Tranchida (Νίκαια τῆς Γαλλίας) περὶ τῶν μοναχικῶν ταγμάτων ἐν Βενετία καὶ εἰς τὰς ἀποικίας της μέχρι τοῦ 1300, ὁ κ. Willem J. Aerts (Groningen Ὀλλανδίας) περὶ τῶν διαφορῶν νεοελληνικῶν λεξικῶν, ὁ κ. A. R. A. Hobson (Λονδίνον) περὶ τῶν ἐν Βενετία καὶ Ρώμῃ κτητόρων καὶ ἐμπόρων ἑλληνικῶν χειρογράφων κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ἡ κα Constance Mc Nab (Λονδίνον) περὶ τῆς βιογραφίας τοῦ Ἀγίου Δονάτου, ἡ Δις Elizabeth Barnard (Λονδίνον) περὶ τουρκικῆς ἐπιδρομῆς εἰς τὴν νῆσον Σκίαθον τὸ 1538, ὁ κ. Δημήτριος Κονδύλης (Λονδίνον) περὶ τῶν προβλημάτων τῆς μεταγραφῆς καὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Κυκλάδων ἀναφερομένων καὶ ὑπ' αὐτοῦ συλλεγέντων βενετικῶν ἐγγράφων, ὁ κ. John F. Callahan (Οὐάσιγκτων ΗΠΑ) περὶ χειρογράφου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης, λανθάνοντος νῦν καὶ διατηρουμένου ποτὲ (μέχρι τοῦ 1870) ἐν τῇ πατριαρχικῇ βιβλιοθήκῃ Ἀλεξανδρείας, ὁ κ. Walter Caruso (Νέα Ὑερσέη τῶν ΗΠΑ) περὶ τῆς κεφαλληνιακῆς οἰκογενείας Καρούζου καὶ ἡ Δις Jane Douglas (Τορόντο τοῦ Καναδά) περὶ τῶν ἀλληλοεπιδράσεων μεταξὺ βυζαντινῆς καὶ βενετικῆς τέχνης.

8) ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ἈΛΛΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ.
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΙ, ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Τὸ Ἰνστιτούτον συνέχισε καὶ κατὰ τὸ 1974 τὴν συνεργασίαν του μετ' ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων, ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἢ καὶ διεθνοῦς ἐπιπέδου, ὁ δὲ διευθυντής του ἐχρησιμοποίηθη εἰς κρατικὰς ἀποστολάς καὶ ἐπιτροπὰς καὶ μετέσχε διεθνῶν συνόδων ἢ καὶ συνειργάσθη ἐπὶ διαφορῶν γενικωτέρας φύσεως ζητημάτων.

α) Ἡ ἐκδοσις (εἰς δύο τόμους) τῶν πρακτικῶν τοῦ Β' Διεθνοῦς Συνεδρίου Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ μὲ θέμα «*Ἡ Βενετία μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως κατὰ τοὺς ΙΕ' καὶ ΙΓ' αἰῶνας. Ἀπόψεις καὶ προβλήματα*», τοῦ ὀργανωθέντος κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1973 ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἐν Βενετία Ἰδρύματος G. Cini καὶ τοῦ Γερμανικοῦ Κέντρου Βενετικῶν Σπουδῶν, ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον ἐπάνειλημμένων συσκέψεων τῶν τριῶν προῖστα-

μένων τῶν ὡς ἄνω ἐπιστημονικῶν Ἰδρυμάτων καὶ ὀργανωτῶν τοῦ Συνεδρίου, ἦτοι τῶν καθηγητῶν κ. κ. Hans - Georg Beck, Agostino Pertusi καὶ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου. Ἡ ἔκδοσις αὕτη θὰ πραγματοποιηθῆ ὑπὸ τὴν εὐθύνην, μὲ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ μὲ κοινὴν δαπάνην τῶν τριῶν ὡς ἄνω Ἰδρυμάτων. Ἡ συγκεντρωθεῖσα ὕλη ἐταξινομήθη καὶ παρεδόθη ἤδη εἰς τὸ τυπογραφεῖον. Ἡ τοιαύτη συνεργασία τῶν ὡς ἄνω Ἰδρυμάτων ἀπεφασίσθη νὰ συνεχισθῆ καὶ διὰ τῆς προγραμματισθείσης ἐκδόσεως τῶν γλυπτῶν τοῦ Ἁγίου Μάρκου, τὰ ὁποῖα ἤδη, διὰ κοινῆς ἐπίσης δαπάνης, ἐφωτογραφήθησαν διὰ τῶν τελειότερων μέσων καὶ ἐκαταλογογραφήθησαν.

β) Οὐσιώδης ὑπῆρξεν ἡ συμμετοχὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου εἰς τὴν ἐν Βενετίᾳ καὶ ἐν τῷ Παλατίῳ τῶν Δόγηδων ὀργανωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Δήμου τῆς πόλεως μεγάλην καλλιτεχνικὴν ἔκθεσιν ὑπὸ τὸν τίτλον «*Βενετία καὶ Βυζάντιον*». Ἡ ἔκθεσις αὕτη, ἐπιμελῶς παρασκευασθεῖσα τῇ ἐνεργῶι συνεργασίᾳ πολυαρίθμων εἰδικῶν, Ἱταλῶν καὶ ξένων, ἐπιστημόνων καὶ δωδεκαμελοῦς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς, τῆς ὁποίας μετέσχον ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. Α. Ξυγγόπουλος, ὁ Γενικὸς Ἐφορὸς Ἀρχαιοτήτων κ. Μ. Χατζηδάκης καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας, ἔταξεν ὡς σκοπὸν νὰ προβάλλῃ τὰς ἀμοιβαίας καλλιτεχνικὰς σχέσεις καὶ ἐπιδράσεις μεταξὺ Βυζαντίου καὶ Βενετίας. Εἰς τὴν ἔκθεσιν παρουσιάσθησαν ἀφ' ἐνὸς βυζαντινὰ ἔργα ἑξαιρέτου τέχνης, καὶ δὴ ἀνάγλυφα ἐλεφαντοστᾶ, ψηφιδωτά, ἱερὰ σκεύη καὶ κομποτεχνήματα τῆς χρυσοχοΐας, ἰδίᾳ ἐκ τοῦ Θησαυροφυλακίου τοῦ Ἁγίου Μάρκου, εἰκόνες ἐκ τῶν συλλογῶν τοῦ Βατικανοῦ, τοῦ Μουσείου Correr καὶ τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου, χειρόγραφα μὲ μικρογραφίας ἢ καὶ βαρυτίμους ἐπενδύσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔργα βενετικῆς τέχνης φέροντα ἐκδηλον τὴν βυζαντινὴν ἐπίδρασιν. Ἡ ἔκθεσις, ἣτις ἀπετέλεσε τὴν σημαντικωτέραν καλλιτεχνικὴν ἐκδήλωσιν τοῦ ἔτους εἰς τὴν Βενετίαν, ἔσχε μεγίστην ἐπιτυχίαν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ παρετάθη μέχρι τῶν ἀρχῶν Νοεμβρίου καὶ συνεχέντρωσε συνολικῶς ὑπὲρ τὰς 200.000 φιλοτέχνων ἐπισκεπτῶν ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον. Τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον, ἀντιλαμβανόμενον τὴν σημασίαν τῆς ἑλληνικῆς παρουσίας εἰς τὴν μεγάλην ταύτην ἔκθεσιν, συνειργάσθη ἐνεργότατα κατὰ τὴν προπαρασκευὴν αὐτῆς καὶ ἐδάνεισεν εἰς αὐτήν, ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, τὰς καλυτέρας εἰκόνας του, ἦτοι τὸν μέγαν σταυρὸν τοῦ Μουσείου του, ἐκτεθέντα εἰς περιόπτου θέσιν κεντρικῆς αἰθούσης, καὶ τὰς δύο βυζαντινὰς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ Παντοκράτορος καὶ τῆς Θεοτόκου, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλεσαν τὰ μόνα ἐκτεθειμένα ἔργα τῆς παλαιολογείου ἐποχῆς καὶ αἱ ὁποῖαι, ἀναρτηθεῖσαι εἰς τὴν τελευταίαν αἴθουσαν, ὁμοῦ μεθ' ἑτέρου ἔργου τοῦ Ἰνστιτούτου βενετικῆς προελεύσεως, ὑπῆρξαν ἐκ τῶν

ἐκθεμάτων τὰ ὅποια προσείλκυσαν περισσότερον τὴν προσοχὴν τῶν εἰδικῶν καὶ τοῦ εὐρύτερου κοινοῦ. Ἀλλά, πλὴν τῶν εἰκόνων του, τὸ Ἰνστιτοῦτον συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐκθεσιν καὶ μὲ τὰ τρία πολυτιμότερα χειρόγραφα του, ἦτοι τὰ δύο Εὐαγγέλια τοῦ ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνος (ἀριθ. 2 καὶ 4) καὶ τὸ χειρόγραφον τοῦ μυθιστορηματος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου μὲ τὰς 250 ἐγχρώμους μικρογραφίας του (ἀριθ. 5), τὰ ὅποια ἐξετέθησαν εἰς εἰδικὴν προθήκην εἰς τὸ ἐν τῇ Μαρκιανῇ Βιβλιοθήκῃ παράρτημα τῆς Ἐκθέσεως ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης ταύτης καὶ τῶν βιβλιοθηκῶν ἄλλων πόλεων τῆς Ἰταλίας ἐπιλεγέντων ἱστορημένων ἑλληνικῶν καὶ βενετικῶν χειρογράφων. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐκθεσιν βιβλίων βυζαντινῆς τέχνης, τὴν ὀργανωθεῖσαν παραλλήλως εἰς τὸ Ἰδρυμα Giorgio Cini, τὸ Ἰνστιτοῦτον ἐδάνεισε τὰς ἐκδόσεις του καὶ ἄλλα βιβλία. Εἰς δὲ τὸν ἐκτυπωθέντα πολυσέλιδον καὶ πολυτελῆ εἰκονογραφημένον κατάλογον τῆς Ἐκθέσεως, περιγράφοντα λεπτομερῶς τὰ ἐκθέματα, συνειργάσθη διὰ τὰς ἑλληνικὰς εἰκόνας καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου κ. Σωτήριος Μεσσήνης. Τέλος, ὡς ἐλέχθη ἤδη καὶ ἄνωτέρω¹⁶, τὸ Ἰνστιτοῦτον, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς Ἐκθέσεως, ὠργάνωσεν εἰς τὰς αἰθούσας του δύο διαλέξεις ἐπὶ θεμάτων βυζαντινῆς τέχνης διὰ τῆς προσκλήσεως δύο ἐπιφανῶν βυζαντινολόγων διεθνοῦς κύρους, τοῦ κ. Μ. Χατζηδάκη, τὴν 6 Ἰουλίου, καὶ τοῦ κ. André Grabar, τὴν 27 Σεπτεμβρίου.

γ) Τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτοῦτον συμμετέσχε κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον καὶ εἰς τὰς ἐν Βενετίᾳ γενομένας ἐκδηλώσεις ἐπὶ τῇ 150ετηρίδι ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Λόρδου Βύρωνος. Αἱ ἐκδηλώσεις αὗται ἦσαν διημέρου διαρκείας. Καὶ τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν, 20 Σεπτεμβρίου, ἐνετειχίσθη ἐπὶ τῆς προσόψεως τοῦ Palazzo Mocenigo, τὸ ὅποιον ἐχρησίμωσεν ὡς κατοικία εἰς τὸν Ἄγγλον ποιητὴν κατὰ τὰ ἔτη τῆς διαμονῆς του εἰς Βενετίαν καὶ ὀλίγον πρὸ τῆς καθόδου του εἰς Ἑλλάδα, ἀναμνηστικὴ πλάξ, παρουσίᾳ τῶν ἐπισήμων καὶ τῶν μελῶν τῆς Βυρωνικῆς Ἐταιρείας τοῦ Λονδίνου, τὰ ὅποια ἤλθον εἰδικῶς ἐξ Ἀγγλίας. Τὴν δὲ δευτέραν ἡμέραν, 21 Σεπτεμβρίου, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου, ἐψάλθη εἰς τὸν ὀρθόδοξον ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων ἐπιμνημόσυνος δέησις εἰς τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου Ἄγγλου ποιητοῦ, τοῦ θυσιάσαντος τὴν ζωὴν του διὰ τὴν ἑλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἀκολούθως οἱ Ἴταλοι καὶ Ἄγγλοι προσκεκλημένοι, ἀφοῦ ἐπεσκέφθησαν μικρὰν ἀναμνηστικὴν ἐκθεσιν περὶ τοῦ Βύρωνος, τὴν ὁποίαν διωργανώσαμεν τῇ εὐγενεῖ συμπράξει τοῦ ἐν Ἀθήναις Μουσείου Μπενακή, παρηκολούθησαν τὴν διάλεξιν, περὶ ἧς ἐγένετο ἤδη λόγος¹⁷, τοῦ κ. Γεωρ-

16. Βλ. ἄνωτέρω, σ. 449*.

17. Βλ. ἄνωτέρω, σ. 450*.

γίου Κουρνούτου, ειδικῶς προσκληθέντος ἐξ Ἀθηνῶν, διὰ νὰ ὁμιλήσῃ μὲ θέμα «*Ὁ Βύρων καὶ οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Ἰταλίαν*». Τῆς διαλέξεως τοῦ κ. Κουρνούτου ἐπηκολούθησε δεξιῶσις.

δ) Εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰδρύματος G. Cini διοργανωθὲν ἀπὸ 30 Μαΐου - 1 Ἰουνίου Διεθνὲς Συνέδριον ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι τοῦ θανάτου τοῦ Ἰταλοῦ συγγραφέως καὶ φιλέλληνος Nicolò Tommaseo, ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστῆμη ἀντιπροσωπεύθη διὰ τοῦ πανεπιστημιακοῦ καθηγητοῦ κ. Γεωργίου Ζώρα, συγγραφέως ἐκτενῶν περὶ αὐτοῦ ἐργασιῶν, ὅστις ὠμίλησε μὲ θέμα «*Ὁ Tommaseo καὶ ἡ Ἑλλάς*». Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου, ὅστις εἶχε κληθῆ νὰ ὁμιλήσῃ, ἀλλ' ὑπέδειξε τὸν κ. Ζώραν ὡς εἰδικώτερον, μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου.

ε) Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου, ὀρισθεὶς δι' ἀποφάσεως τοῦ κ. Ὑπουργοῦ Θρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας ὡς μέλος τῆς μεγάλης ἐπιτροπῆς τελικῆς κρίσεως διὰ τὰ σχολικὰ βιβλία τοῦ δημοτικοῦ, κατῆλθεν εἰδικῶς εἰς Ἀθήνας κατὰ τὰ τέλη Αὐγούστου καὶ μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς.

ς) Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου, ὡς Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Γ' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου (Ρέθυμνον, 18 - 23 Σεπτεμβρίου 1971), συνειργάσθη μετὰ τῶν ἄλλων ὑπευθύνων πρὸς ἔκδοσιν τῶν δύο πρώτων τόμων τῶν Πεπραγμένων τοῦ Συνεδρίου τούτου (Ἀθῆναι 1973 - 1974), εἰς τὸν πρῶτον τῶν ὁποίων περιλαμβάνονται οἱ προϊστορικοὶ καὶ ἱστορικοὶ χρόνοι καὶ εἰς τὸν δεύτερον οἱ βυζαντινοὶ καὶ μέσοι χρόνοι. Ὁ τρίτος τόμος (νεώτεροι χρόνοι) κυκλοφορεῖ ἐπίσης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1975.

ζ) Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου, ὡς ἀντιπρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Προσωρινῆς Διοικήσεως καὶ Οἰκονομικῆς Διαχειρίσεως τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης, κατῆλθεν ἐπανειλημμένως εἰς Ἀθήνας καὶ μετέσχε τῶν συνεδριῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης. Δυστυχῶς τὸ μέγα τοῦτο θέμα δὲν προωθήθη εἰσέτι ἐπαρκῶς ἐξ αἰτίας τῶν μεσολαβησάντων γεγονότων.

η) Τέλος, ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου, ὀρισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπίας, μετέβη εἰς Στρασβοῦργον καὶ μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τῆς 26ης Συνόδου τοῦ Συμβουλίου Μορφωτικῆς Συνεργασίας (CCC) τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης (4 - 10 Ὀκτωβρίου). Εἰς τὴν Σύνοδον ταύτην συνεζητήθησαν πολλὰ καὶ ἐνδιαφέροντα θέματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν τεχνολογίαν τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὴν τεκμηρίωσιν καὶ παιδαγωγικὴν ἐνημέρωσιν καὶ

τὴν ἔρευναν ἐπὶ τῆς ὕλης καὶ τῶν συστημάτων ἐκπαιδεύσεως. Κατὰ τὴν γενομένην ἀνασύνθεσιν τοῦ Γραφείου τοῦ Συμβουλίου Μορφωτικῆς Συνεργασίας ἐξελέγη μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ νέου Γραφείου καὶ ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος. Σημειώτεον ὅτι κατὰ τὴν ἐν ἀρχῇ συζήτησιν περὶ τῆς συνεπείᾳ τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς ἐπικρατούσης σήμερον ἐν Κύπρῳ θλιβερᾶς καταστάσεως εἰς τὸν τομέα τῆς ἐκπαίδευσως καὶ εἰς τὰ ἀρχαιολογικὰ μνημεῖα καὶ κειμήλια τῆς νήσου, τὰ ὁποῖα καθημερινῶς καταστρέφονται, διαρπάζονται καὶ πωλοῦνται εἰς τὴν διεθνή ἀγοράν, μετὰ τὴν ὁμιλίαν τοῦ ἐκπροσώπου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας καὶ τὰς ἀστηρίκτους δικαιολογίας τῶν Τούρκων ἐκπροσώπων, ὁ Ἑλλην ἐκπρόσωπος ἔλαβε τὸν λόγον καὶ ἐνίσχυσε τὰς κυπριακὰς θέσεις, ἐπικαλούμενος τὸ ἐνδιαφέρον τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν πρὸς ἀποτροπὴν, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, νέων ἀνεπανορθώτων καταστροφῶν.

Τοιαῦτα ὑπῆρξαν τὰ πεπραγμένα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου κατὰ τὸ ἔτος 1974, μὴ ὑπολειπόμενα, πιστευόμενα, τῶν τῶν προηγουμένων ἐτῶν, παρὰ πάσας τὰς οικονομικὰς καὶ γενικωτέρας φύσεως δυσχερείας. Ὅ,τι ἐπετελέσθη ὀφείλεται πρὸ πάντων εἰς τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν τῶν ἡμετέρων συνεργατῶν καὶ τῶν πολυαριθμῶν φίλων τοῦ Ἰνστιτούτου. Ἐπιθυμῶ ὅμως καὶ ἐντεῦθεν νὰ ἐκφράσω τὴν ἰδιαιτέραν εὐγνωμοσύνην μου εἰς τὸν ἀπερχόμενον Διευθυντὴν Μορφωτικῶν Σχέσεων τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν πρέσβυν κ. Κωνσταντῖνον Τσαμαδὸν διὰ τὸ εὐγενὲς ἐνδιαφέρον καὶ τὴν συγκινητικὴν στοργήν, μεθ' ὧν περιέβαλεν ἐπὶ τριετίαν τὸ Ἴδρυμα καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Περαιῶν δὲ τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν, ἐκφράζω καὶ πάλιν τὴν ἐλπίδα ὅτι, ὑπὸ τὰς σημερινὰς νέας εὐοίωνους συνθήκας, θὰ ἐπιλυθοῦν ριζικῶς καὶ ταχέως τὰ ἀπὸ μακροῦ χρονίζοντα σοβαρώτατα ζητήματα τοῦ Ἰνστιτούτου.

Ἐν Βενετίᾳ, τῇ 31 Δεκεμβρίου 1974.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου

Μ. Ι. Μανούσακας